

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra občanského práva

Téma diplomové práce:

OCHRANA OSOBNOSTI V CIVILNÍM PROCESU

Vedoucí diplomové práce:

Doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.

Praha, březen 2007

Autor práce: **Ondřej Papaj**

bytem Tovární 38, 362 25 Nová Role

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze, dne 15. března 2007

Čestmír Šařpyz

OBSAH

ÚVOD	5
I. PŘEHLED ÚPRAVY OSOBNOSTI V HMOTNĚPRÁVNÍCH PŘEDPÍSECH.....	7
1.1 Pojem ochrany osobnosti.....	7
1.2 Hmotněprávní prameny právní úpravy ochrany osobnosti	8
1.2.1 Ústava, Listina a mezinárodní smlouvy	8
1.2.2 Zákony	12
1.3 Místo ochrany osobnosti v systému občanského práva.....	15
1.4 Definice všeobecného osobnostního práva v objektivním a subjektivním smyslu.....	15
1.5 Obsah práva na ochranu osobnosti.....	16
II. PROSTŘEDKY OCHRANY OSOBNOSTI.....	21
2.1 Občanskoprávní sankce podle § 13 a § 16 občanského zákoníku.....	21
2.1.1 Občanskoprávní sankce za nemajetkovou újmu.....	21
2.1.2 Občanskoprávní sankce za majetkovou újmu	22
2.2 Systematizace prostředků ochrany osobnosti fyzických osob.....	23
2.3 Svépomoc	24
2.4 Ochrana poskytovaná orgánem státní správy	25
2.5 Zvláštní práva podle tiskového zákona a zákona o televizním vysílání.....	25
2.5.1 Právo na odpověď.....	26
2.5.2 Právo na dodatečné sdělení	27
2.5.3 Procesní úprava tiskového zákona a zákona o televizním vysílání	28
III. OCHRANA OSOBNOSTI V CIVILNÍM PROCESU	30
3.1. Nezastupitelná úloha soudů.....	30
3.2 Ústavní soud ČR a Evropský soud pro lidská práva	31
3.3 Základní odvětvové principy civilního procesu ovládající řízení ve věcech ochrany osobnosti	32
3.4 Pravomoc a příslušnost soudů	34
3.5 Soudní prostředky ochrany osobnosti	36
3.5.1 Obecné prostředky ochrany osobnosti v soudním řízení.....	36
3.5.2 Zvláštní prostředky ochrany osobnosti (procesní hledisko).....	38
IV. RELEVANTNÍ SOUDNÍ JUDIKATURA - ÚVAHY NAD ZÁSADNÍMI ROZHODNUTÍMI SOUDŮ	42
4.1 Idiot nebo nácek	42
4.2 Za Paroubka krásnějšího aneb pravidla slušnosti v judikatuře českých soudů	44
4.3 Kdo je osobou veřejného zájmu aneb balancování mezi základními právy.....	45
4.4 Kdo si počká ten se dočká, aneb omluva pod 10 letech.....	49
4.5 Anonymizace.....	50

ZÁVĚR	52
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	54

ÚVOD

Ochrana osobnosti představuje významný právní institut. Aktuálnost zvoleného tématu je patrná už jen při letmém pohledu do denního tisku a je, domnívám se, přímo podmíněna recentním historickým vývojem Československé, resp. České republiky. Více jak čtyřicetileté působení totalitního systému na našem území, bez respektu k lidským právům, popř. respektu ryze formálním, a bez zajištění adekvátní soudní ochrany, zanechalo nedozírné negativní důsledky v právním vědomí. Dokonce se domnívám, že tzv. socialistické právo bylo jen jakýmsi kvaziprávem, neboť jeho hlavním úkolem bylo zabezpečení fungování totalitně uspořádané společnosti. Shodují se v tomto pohledu s prof. Irenou Pelikánovou, která „... právem v pravém slova smyslu rozumí jenom ty normativní systémy, které zabezpečují svobodu jednotlivce.“¹

Po roce 1989 u nás začal obtížný proces návratu k základním principům právního státu a demokratickému právnímu řádu. Důvěra občanů v účinnost ochrany před zásahy do všeobecného osobnostního práva, ba důvěra v celý právní systém, není možná bez toho, aby byly důsledně naplněny hlavní atributy právního státu, kterými jsou zákonnost, právní jistota a přiměřenost práva. Je úkolem především obecných soudů, nikoli jen Ústavního soudu, věnovat náležitou pozornost ochraně základních lidských práv a svobod.

Důležitost všeobecného osobnostního práva vyvstane již při pouhém demonstrativním výčtu jednotlivých dílčích práv existujících v rámci jednotného práva na ochranu osobnosti. Jedná se zejména o právo na tělesnou integritu, právo na osobní svobodu, právo na jméno, právo na podobu, právo na čest a důstojnost, právo na slovní projevy osobní povahy či právo na soukromí, včetně respektování rodinného života. Bez zabezpečení těchto ústavně zaručených práv si lze těžko představit kvalitně prožitý život jednotlivce.

Může docházet k situacím, kdy se osobnostní práva dostanou do rozporu s jinými ústavně zaručenými právy. V konkrétních soudních kauzách je častým jevem střet práva na ochranu osobnosti a soukromého života s právem na informace a jejich šíření. Minulý režim minimalizací míry svobody dané jednotlivcům těmto střetům prakticky uměle zamezoval. Dnes již nejsme vystaveni kvůli státní moci, ke střetům základních práv dochází stále častěji, přičemž k řešení těchto rozporů je povolána soudní moc.

¹ Pelikánová, I. Obchodní právo. I. díl, Praha: ASPI, a.s., 2005, s. 16.

V práci se pokouším vymezit obsah všeobecného osobnostního práva, pozitivní právní úpravu, ústavně-právní aspekty ochrany osobnosti a samozřejmě a především procesní aspekty ochrany osobnosti v civilním právu.

Vystupuje-li do popředí každého posuzovaného případu potřeba soudní úvahy, není divu, že se rozhodnutí soudů na různém stupni soudní soustavy liší, často i diametrálně. Je-li aplikace jednoduchého práva obecnými soudy podrobena ústavně-právní kontrole, není výjimkou, že neobstojí ani rozhodnutí Nejvyššího soudu. Samostatnou kapitolou je pak rozhodování Evropského soudu pro lidská práva, které je natolik inspirativní, že nemohlo zůstat stranou mé pozornosti.

Vzhledem k vymezení a rozsahu tématu nemohla tato práce vyčerpat veškeré aspekty a souvislosti práva na ochranu osobnosti, zejména ve vztahu k úpravě v pracovním právu, trestním právu, úpravě správního trestání a zdravotnického práva. Stranou pozornosti zůstala rovněž komparistika se zahraničními právními úpravami a úvahy *de lege ferenda* v souvislosti s připravovanou rekodifikací soukromého práva.

Proč se o uvedené téma zajímám? Moje matka pracovala jako ředitelka školy a ve své funkci se dostala do ostrého střetu se starostou obce, která byla zřizovatelem školy. Stále častější konflikty s „absolutisticky“ vládnoucím starostou přešly postupně ve slovní výpady a urážky starosty obce na adresu mé matky. Došlo i k využití svobody slova, která v tomto případě ze strany pana starosty nabyla podoby „svobody pomluv“, a já se začal bytostně zajímat, zda je svoboda slova neomezená, kde má hranice, jaké jsou možnosti ochrany osobnostních práv vůbec, a zda má smysl se bránit. Při řešení těchto problémů se má matka samozřejmě radila i se mnou a já jako adept právnického řemesla jsem nebyl schopen jí jasně poradit, zda se dovolávat svých práv u soudu či prostě nějak přečkat toto nepříjemné období. Zvítězila druhá varianta, dnes s odstupem času a s většími životními a snad i právními zkušenostmi, to považuji za chybu. Člověk by měl aktivně bránit své jméno, čest a lidskou důstojnost. Opačný postup vede k apatii, nezájmu a frustraci a zanechá v člověku nesmazatelné stopy.

I. PŘEHLED ÚPRAVY OSOBNOSTI V HMOTNĚPRÁVNÍCH PŘEDPÍSECH

1.1 Pojem ochrany osobnosti

Podle úvodního ustanovení § 11 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“), které představuje základní hmotněprávní úpravu ochrany osobnosti v soukromém právu, má fyzická osoba právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy. Jedná se o generální klauzuli a výčet v citovaném ustanovení je pouze demonstrativní (viz podrobněji níže).

Při úvahách nad prostředky ochrany osobnosti je třeba vždy přesně uvážit, co je v tom kterém případě předmětem zákonem předpokládané ochrany, zejména co je třeba rozumět pod pojmem „osobnost“.

Definicí může být celá řada, záleží na úhlu pohledu na tuto problematiku a použití optiky té které vědní disciplíny. Lze užít například této definice: „... za osobnost je považován člověk jako jednotlivce, jako subjekt poznání, resp. poznání, prožívání a jednání ve své společenské podstatě i individuálních zvláštěnostech, jako nejmenší sociální jednotka i určitá psychofyzická a sociálně psychická struktura.“² Definice, kterou užívá psychologie, ale vychází z ní i soudní praxe, může vypadat například takto: „... osobnost se jeví jako historicky se krystalizující a vyvíjející se celek, systém duševních (ale nepochybně i duchovních) vlastností a tendencí jednotlivce, charakterových rysů, schopností, temperamentu, postojů, potřeb a zájmů, vzdělání, náboženského a kulturního zaměření, přičemž jedním z podstatných rysů osobnosti je vědomí. Osobnost se mění v závislosti na věku jedince, až v dospělosti dosahuje relativně větší stálosti. Vlastnosti osobnosti jsou determinovány vlivem výchovy, výuky, společenským a politickým prostředím, dobou, ve které žije, nepochybně též fyzickými složkami osobnosti fyzické osoby (zdraví, pohlaví, rasa, ..) a dalšími aspekty... je však nutno osobnost fyzické osoby vždy vnímat v její ucelenosti a nedělitelnosti.“³

² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 6. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1630/2004. Publikovaný na internetové adrese www.nsoud.cz.

³ tamtéž.

Konkrétní projevy osobnosti člověka se projevují ve styku s lidmi ve společenských vztazích, v konkrétním jednání a chování člověka. Je nepochybné, že mnohočetnosti a složitosti lidské osobnosti bude odpovídat široké spektrum možných neoprávněných zásahů proti některé ze složek osobnosti. Úprava ochrany osobnostní sféry na úrovni ústavního zákona, dále rozvedena a konkretizována v občanském zákoníku, vyjadřuje, že i sám zákonodárce si správně uvědomuje závažnost možných zásahů do nejnížejších a nejintimnějších složek lidské osobnosti, jež jsou člověku „nejvlastnější“.

Základní funkcí práva na ochranu osobnosti je zabezpečit v občanskoprávní oblasti důslednou ochranou respektování osobnosti fyzické osoby a její individuální integrity jako nutnou podmínku její důstojné existence i jejího celkového svobodného rozvoje.

1.2 Hmotněprávní prameny právní úpravy ochrany osobnosti

„Z hlediska skutkové podstaty znamená otázka pramene práva otázku po *sedes materiae*, tj. otázku kterou právní normou je daná skutková podstata upravena, a dále otázku, co podle této normy platí, co je podle ní po právu ...“⁴ „Z hlediska formy se klade otázka, jakým způsobem byla vyjádřena a svým recipientům komunikována právní norma, kterou se spravuje daná skutková podstata“⁵, jíž je v tomto případě institut ochrany osobnosti. Česká republika je součástí kontinentálního systému práva a již z toho vyplývá, že těmito právními formami budou právní předpisy jakožto hmotní nositelé nehmotné právní normy, tedy konkrétního pravidla chování. Právní předpis je hmotným médiem, jímž je právní norma komunikována svým adresátům. Jednotlivé právní předpisy vztahující se na tuto oblast můžeme podle jejich právní síly hierarchizovat.

1.2.1 Ústava, Listina a mezinárodní smlouvy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších změn (dále jen „Ústava“) prohlašuje ve svém čl. 1 Českou republiku za svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát, založený na úctě k právům a svobodě člověka a občana. Tato úcta demokratického právního státu k právům a svobodám člověka a občana je dále vyjádřena jejich výčtem

⁴ Knapp, V. Teorie práva. Praha: C.H.Beck, 1995, s.130.

⁵ tamtéž, s. 130.

a konkretizací v Listině základních práv a svobod, vyhlášené jako ústavní zákon č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. (dále jen „Listina“).

Listina je tedy dalším pramenem úpravy ochrany osobnosti s nejvyšší právní silou. Listina je přímo Ústavou prohlášena za integrální součást ústavního pořádku (čl. 3 a čl. 112 odst. 1 Ústavy). „V Listině je třeba hledat nejširší ústavněprávní základ pro úpravu osobního statusu fyzických osob neboli jinak vyjádřeno, pro úpravu jejich základních práv a svobod jako ústavního uznání lidských i občanských práv a základních svobod“.⁶ Listina dnes představuje základní katalog občanských, politických, hospodářských, sociálních a kulturních práv.

Tzv. Euronovela Ústavy (zákon č. 395/2001 Sb.) změnila s účinností od 1. června 2002 znění čl. 10 Ústavy tak, že vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou bezprostřední součástí českého právního řádu, přičemž stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva. Dále čl. 1 odst. 2 Ústavy deklaruje, že Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva. Česká republika se touto úpravou jednohlasně přihlásila k monismu v poměru vnitrostátního a mezinárodního práva.

Tato úprava inkorporuje do českého právního řádu na prvním místě mezinárodní smlouvy o lidských právech, jež považuje Ústavní soud za součást ústavního pořádku *largo sensu*. Pramenem pro naši úpravu ochrany osobnosti budou především tyto mezinárodní smlouvy:

- Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948 (ta je ovšem závazná nikoli právně, ale pouze morální silou);
- Mezinárodní pakt o občanských a kulturních právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, oba z roku 1966 a oba vyhlášeny pod č. 120/1976 Sb.;
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950, zvaná též Evropská úmluva, neboť k jejímu sjednání došlo na úrovni Rady Evropy, vyhlášena pod č. 209/1992 Sb.;
- Úmluva o právech dítěte, vyhlášena pod č. 104/1991 Sb.;
- Úmluva o lidských právech a biomedicíně, včetně dodatkového protokolu, vyhlášena pod č. 96/2001 Sb.m.s., resp. 97/2001 Sb.m.s.

⁶ Holländer, P. Základy všeobecné státovědy, Praha: Všehrd, 1995 s. 57 a násl., s.38.

Rozborem jednotlivých práv z katalogu Listiny jsem došel k výčtu těch práv a svobod, které jsou spjaty s osobní integritou fyzické osoby, s její nedotknutelností a s jejich autonomním postavením vůbec. V tomto výčtu dávám za pravdu autorům publikace Ochrana osobnosti podle občanského práva⁷. Jedná se zejména o následující úpravu:

- čl. 1 Listiny, podle kterého lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti a právech, přičemž základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezczizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné;
- čl. 3 odst. 1 Listiny, podle kterého základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení;
- čl. 4 Listiny, podle kterého povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod; meze základních práv a svobod mohou být za podmínek stanovených Listinou upraveny pouze zákonem; zákonná omezení základních práv a svobod musí platit stejně pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky; při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu; taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena;
- čl. 6 Listiny, podle kterého má každá fyzická osoba právo na život; lidský život je hoděn ochrany ještě před narozením; nikdo nesmí být zbaven života; trest smrti se nepřipouští; porušením tohoto práva není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné;
- čl. 7 Listiny, podle kterého nedotknutelnost fyzické osoby a jejího soukromí je zaručena; omezena může být jen v případech stanovených zákonem;
- čl. 8 Listiny, podle kterého osobní svoboda fyzické osoby a jejího soukromí je zaručena, takže nikdo nesmí být stíhán či zbaven svobody jinak než z důvodu a způsobem, který stanoví zákon; jen zákon stanoví, ve kterých případech může být osoba převzata a držena v ústavní zdravotnické péči bez jejího souhlasu, přičemž takové opatření musí být do 24 hodin oznámeno soudu, který o umístění rozhodne do 7 dnů;
- čl. 10 Listiny, podle kterého má každý právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno; každý má dále právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života, jakož i právo na

⁷ srov. Knap K., Švestka J., Jehlička O., Pavlík P., Plecítý V. Ochrana osobnosti podle občanského práva, Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 18 a násl.

ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě;

- čl. 12 Listiny, podle kterého obydlí fyzické osoby je nedotknutelné, takže do něj není dovoleno vstoupit bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí;
- čl. 13 Listiny, podle kterého nikdo nesmí porušit listovní tajemství ani tajemství jiných písemností a záznamů, ať již uchovávaných v soukromí, nebo zasílaných poštou nebo jiným způsobem, s výjimkou případů a způsobem, které stanoví zákon; stejně se zaručuje tajemství zpráv podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným podobným zařízením;
- čl. 14 Listiny, podle kterého je svoboda pohybu a pobytu zaručena;
- čl. 17 Listiny, podle kterého jsou svoboda projevu a právo na informace jako významné součásti celkových duchovních svobod zaručeny, takže každá fyzická osoba má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu; svoboda projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti;
- čl. 35 Listiny, podle kterého má každá fyzická osoba právo na příznivé životní prostředí; při výkonu svého práva nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.

Z uvedeného výčtu je zřejmé, že soukromoprávní úprava ochrany osobnosti, provedená především v občanském zákoníku, konkretizuje a provádí mnohé z deklarovaných nejzákladnějších lidských práv a svobod. Dále bychom mohli rovněž obdobný výčet základů pro navazující, zejména soukromoprávní, úpravu nalézt v mezinárodních smlouvách (viz výše).

Rozsah katalogu jednotlivých práv uvedených v mezinárodních smlouvách a v Listině se do značné míry překrývá. Domnívám se, že proto není třeba na tomto místě provádět výčet jednotlivých práv u každé smlouvy tvořící základ pro soukromoprávní úpravu ochrany osobnosti, i když kupříkladu Úmluvě o lidských právech a biomedicíně nelze upřít některé nové, Listině neznámé, prvky, což je spojeno samozřejmě se specifickou a konkrétní oblastí předmětu citované úmluvy.

1.2.2 Zákony

V hierarchii právní předpisů následují po ústavních zákonech a mezinárodních smlouvách zákony, o nichž hovoříme, pro jasné odlišení od ústavních zákonů, jako o obyčejných zákonech, o běžných zákonech nebo jako o jednoduchém zákonodárství. Představují nejběžnější a nejrozšířenější pramen práva ve všech právních odvětvích, jsou těžištěm právního řádu.

Ústavními zákony a mezinárodními smlouvami zakotvený základ soukromoprávní úpravy všeobecného osobnostního práva představuje občanský zákoník, konkrétně v části první, v obecných ustanoveních, v hlavě druhé nazvané „Ochrana osobnosti“. Obecnou (generální) občanskoprávní úpravu ochrany osobnosti tak tvoří pouhých 5 paragrafů: § 11 až § 16 občanského zákoníku. Tato ustanovení obsahují základní vymezení všeobecného osobnostního práva fyzické osoby⁸ pomocí jednotlivých typických dílčích osobnostních práv, dále stanoví jejich omezení na základě tzv. licencí a upravují rovněž prostředky ochrany osobnosti pro případ neoprávněných zásahů objektivně způsobitelných tato práva ohrozit či přímo porušit. V těchto ustanoveních je rovněž upravena posmrtná ochrana osobnosti a odpovědnost za škodu způsobenou neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti.

Vedle občanského zákoníku můžeme úpravu ochrany osobnosti nalézt v dalších zákonech, které tvoří významný doplněk obecné občanskoprávní ochrany osobnosti. Jedná se zejména o úpravu provedenou zákonem č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku (tiskový zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o televizním vysílání“). Výše citované zákony upravují zvláštní prostředky ochrany osobnosti, přičemž je ovšem - na rozdíl od úpravy v občanském zákoníku - lze využít i pro ochranu právnických osob. Jde o právo na odpověď a právo na uveřejnění dodatečného sdělení.

Ochraně osobnosti slouží i úprava provedená zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ochraně osobních údajů“). Předmětem úpravy citovaného zákona je ochrana osobních údajů fyzických osob, práva a povinnosti při zpracování těchto údajů a stanovení podmínek jejich předávání do ciziny. Jedná se o osobní údaje, které zpracovávají státní orgány, orgány územní samosprávy,

⁸ Subjektem práva na ochranu osobnosti mohou být toliko fyzické osoby, právnická osoba je chráněna § 19b občanského zákoníku (ochrana názvu a dobré pověsti) a zákonem č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (obchodní firma, obchodní tajemství, úprava nekalosoutěžního jednání).

jiné orgány veřejné moci a též fyzické či právnické osoby. Zákon o ochraně osobních údajů nabízí dotčeným osobám zvláštní nároky podle § 21 odst. 1 tohoto zákona. Tímto zákonem byl zřízen také nový ústřední správní úřad - Úřad pro ochranu osobních údajů, který převzal agendu soudů v oblasti ochrany osobních údajů.⁹

Významným doplňkem obecné občanskoprávní ochrany osobnosti je úprava obsažená v zákoně č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. V posledních letech bylo novelizacemi předchozího zákoníku práce, přičemž nový zákoník práce v tomto trendu pokračuje, výrazně upevněno zajištění rovného zacházení se všemi zaměstnanci, dodržování zákazu diskriminace i zákazu ponižování lidské důstojnosti. Při vymezení pojmů jako přímá a nepřímá diskriminace a obtěžování a sexuální obtěžování odkazuje zákoník práce na úpravu ve zvláštním předpisu. Významně se oblasti ochrany osobnosti rovněž týkají úpravy zákoníku práce při podávání pracovního posudku, jakož i potvrzení o zaměstnání. Dotčený zaměstnanec má v pracovněprávních vztazích velice obdobná práva jako v ustanovení § 13 občanského zákoníku.

Dále je důležité zmínit úpravu provedenou zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, který doplňuje obecnou občanskoprávní ochranu tím, že přispívá k ochraně osobnosti nezletilých dětí, především jejich důstojnosti a jména a příjmení. Zákonem zajišťujícími osobní integritu v oblasti zdravotnictví jsou zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů, ve znění pozdějších předpisů. Spory o ochranu osobnosti velmi často vznikají při uplatňování zákona č. 451/1991 Sb., o stanovení některých předpokladů pro výkon funkcí ve státních orgánech, ve znění pozdějších předpisů, veřejnosti známý jako tzv. lustrační zákon a zákona č. 140/1996 Sb., o zpřístupnění svazku vzniklých činností Státní bezpečnosti, ve znění pozdějších předpisů. Zvláštní úpravu ochrany osobnosti týkající se jejího svobodného a volného přístupu k informacím obsahují zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů. Právní ochranu podle občanského zákoníku (§ 11 a násl.) a podle těchto zvláštních zákonů lze uplatnit nezávisle na sobě.¹⁰

⁹ Srov. rozhodnutí ÚS sp. zn. 143/02, kterým se Ústavní soud vypořádal se spornými přechodnými ustanoveními zákona o ochraně osobních údajů a bez pochyb konstatoval, že nabytím účinnosti tohoto zákona (1. 6. 2000) došlo ke změně kompetencí, neboť oblast ochrany osobních údajů byla svěřena primárně do působnosti Úřadu pro ochranu osobních údajů. Publikováno na internetových stránkách www.concourt.cz, v části judikatura.

¹⁰ Srov. *Knappová M., Švestka J. a kol.* Občanské právo hmotné. Svazek I., Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2002, s. 190.

Stát má natolik intenzivní zájem na ochraně všeobecných osobnostních práv, že původce některých zvláště závažných zásahů do těchto práv postihuje bez ohledu na to, zda se dotčená fyzická osoba dovolá i občanskoprávní ochrany všeobecného osobnostního práva. Jedná se o správněprávní a trestněprávní ochranu. Příkladem můžou být některé přestupky proti veřejnému pořádku a proti občanskému soužití postihované na základě zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, v trestněprávní oblasti se pak jedná zejména o trestné činy proti životu a zdraví, o trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti, o trestné činy proti trestným činům hrubě narušujícím občanské soužití či o některé trestné činy proti majetku vymezené v zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákon“).

Problematika trestného činu pomluvy podle § 206 trestního zákona si zaslouží podrobnější zmínku. „V poslední době se začaly stále častěji objevovat úvahy, jenž se dožadují zrušit obecný trestný čin pomluvy - § 206 trestního zákona. Tyto úvahy poukazují jednak na jeho nadbytečnost, jednak na to, že tento trestný čin vytváří překážku pro rozvoj svobody slova a projevu, neboli že kriminalizace pomluvy má svůj negativní vliv na svobodu projevu.“¹¹ Tento závěr nesdílím. Při kolizi práva na ochranu osobnosti a práva na svobodu projevu a šíření informací se přikláním k těm názorům, které zřetelně dávají přednost právu na ochranu osobnosti.¹² Nelze se totiž spoléhat na „všemocnost“ civilního řízení.

Při kolizi základních práv lze dojít k řešení problémů, resp. určení toho, které právo má přednost v konkrétném případě, pouze náležitým a důsledným využitím principu proporcionality. Vyvažováním posuzovaného osobnostního práva s právem na svobodu slova a šíření informací je možné stanovit vzájemné hranice těchto práv.

¹¹ Knap K., Švestka J., Jehlička O., Pavlík P., Plecítý V. Ochrana osobnosti podle občanského práva, Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 29 a násl.

¹² Šamalík, F. „svoboda (pozn. autora: svoboda projevu) se musí s úctou sklonit před důstojností člověka“. Citováno dle Švestka, J., Jehlička, O., Škárková, M., Spáčil, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 123.

1.3 Místo ochrany osobnosti v systému občanského práva

Práva upravující ochranu osobnosti jsou také nazývána ryze osobními právy nebo všeobecnými osobnostními právy. Název vystihuje jejich charakteristickou vlastnost, to, že náleží každé fyzické osobě bez rozdílu. Soukromoprávní úprava ochrany osobnosti je vnitřní imanentní součástí občanského práva a tvoří jednu z jeho základních částí.

Důležitost všeobecných osobnostních práv je podpořena v systematice občanského práva také tím, že jsou součástí obecné části občanského práva a vytvářejí základ pro všechny obory soukromého práva vůbec. Všeobecná osobnostní práva jsou řazeny mezi práva k nehmotným statkům, a to společně s právy duševního vlastnictví, včetně průmyslového vlastnictví.

1.4 Definice všeobecného osobnostního práva v objektivním a subjektivním smyslu

Prámem objektivním se rozumí specifický společenský normativní systém, jehož dodržování je zabezpečeno státem. Právo objektivní určuje příkazy, zákazy a dovození pravidla chování. Odpovídá na otázku *quid iuris*, tedy co je po právu, resp. co po právu není. Naproti tomu právo ve smyslu subjektivním znamená míru a způsob možného chování subjektu práva, kterému objektivní právo poskytuje ochranu. Právo subjektivní odpovídá na otázku, zda určitému konkrétnímu subjektu určité konkrétní právo náleží.

Z tohoto obecného vymezení vycházíme i při definování všeobecného osobnostního práva. Všeobecné osobnostní právo v objektivním smyslu chápeme jako: „...souhm stejnorodých (homogenních) právních norem, které upravují právo, resp. jednotlivá dílčí práva, jejichž předmětem je osobnost fyzické osoby jako celek, resp. jednotlivé hodnoty tvořící součásti celkové fyzické a morální integrity osobnosti každé fyzické osoby jako individuality a suveréna a jejichž subjekty mají vůči ostatním subjektům (fyzickým či právníckým osobám) rovné právní postavení a zásadní autonomii vůle.“¹³

Základní pojmové vymezení svými shodnými znaky s občanským právem potvrzuje výše uvedené zařazení institutu ochrany osobnosti v systému českého právního řádu jako důležité

¹³ Knap K., Švestka J., Jehlička O., Pavlík P., Plecítý V. Ochrana osobnosti podle občanského práva, Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 57.

integrální součástí občanského práva. Z toho vyplývá i kategorický požadavek, aby právní úprava tohoto institutu byla provedena v občanském zákoníku jako v ústředním a nejdůležitějším pramenu občanského práva (srov. § 11 a násl. občanského zákoníku). Část teorie se dokonce domnívá, že úprava všeobecného osobnostního práva by pro svoji důležitost měla být zařazena po obecné části na první místo systému občanského práva.

Subjektivní občanské všeobecné právo, resp. v jeho jednotném rámci subjektivní dílčí osobnostní práva chápeme jako: „... možnost každé fyzické osoby jako individuality a suveréna nakládat v mezích právního řádu podle svého uvážení co nejdříve se svou osobností, resp. s jednotlivými hodnotami, tvořícími celistvost její osobnosti v její fyzické a morální jednotě vůči ostatním subjektům (fyzickým či právníckým osobám) s rovným právním postavením za účelem její realizace ve společnosti, jakož i ochrany jejích zájmů, potřeb a preferencí.“¹⁴

V uvedené definici jde o abstraktní možnost nakládání, která se realizuje prostřednictvím jednotlivých dílčích oprávnění. Z definice zároveň vyplývá, že možnost nakládání není bezmezná a že se tedy rozhodně nejedná o možnost nakládání v neomezeném smyslu. Naopak případná omezení spravedlivě vyvažují a koordinují často protichůdné zájmy fyzické osoby na straně jedné a zájmů ostatních fyzických či právníckých osob na straně druhé, a tím přispívají k udržování společenské homeostázy.

1.5 Obsah práva na ochranu osobnosti

Vzájemný vztah hmotněprávní a procesněprávní úpravy ochrany osobnosti v občanském právu má velmi důležitý význam. Tento vztah můžeme chápat jako souvztažný, neboť „... cílem každého procesu je zajistit realizaci práva, přičemž obsah toho, co má být realizováno, je určován právě právem hmotným.“¹⁵ Přes tuto vzájemnou souvztažnost se jedná o samostatné právní fenomény, přičemž v každé této oblasti vznikají samostatné právní vztahy, a proto je tato část věnována obsahu práva na ochranu osobnosti.

¹⁴ Knap K., Švestka J., Jehlička O., Pavlík P., Plecítý V. Ochrana osobnosti podle občanského práva, Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 92.

¹⁵ Winterová A. a kolektiv, Civilní právo procesní. Praha: Linde Praha, a.s., 2002, s. 40.

Ustanovení § 11 občanského zákoníku vymezuje obsah práva na ochranu osobnosti, když podle něj fyzická osoba má právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy. Výčet jednotlivých dílčích osobnostních práv je pouze demonstrativní. Ustanovení § 11 je generální klauzulí a jsou v něm explicitně uvedena práva, jež jsou za současných společenskoprávních podmínek považována za nejtypičtější v oblasti ochrany osobnosti.

Přes příkladný výčet v předmětném ustanovení se ale teorie shoduje na základním výčtu nejdůležitějších předmětů ochrany osobnosti fyzické osoby podle občanského práva, ať již jsou výslovně v zákoně vyjádřeny či nikoli. Takový výčet obsahuje kupříkladu učebnice Občanské právo hmotné prof. Knappové a prof. Švestky a jejich autorského kolektivu¹⁶ a shodný výčet obsahuje i kniha Ochrana osobnosti podle občanského práva¹⁷. Jde o právo na tělesnou integritu, právo na osobní svobodu, právo na jméno, právo na občanskou čest a důstojnost, právo na podobu a právo k podobizně, právo na slovní projevy osobní povahy a právo na osobní soukromí.

Pod souhrnným označením právo na tělesnou integritu se skrývá ochrana života, zdraví a těla (život a zdraví jsou výslovně zmíněny v ustanovení § 11 občanského zákoníku, tělo se k této úpravě implicitně přidává). Dnešní pojetí chápe tělo člověka jako integrální součást jeho osobnosti jako právního subjektu, osobnost člověka totiž není tvořena pouze složkou morální, ale ve stejné míře i složkou tělesnou, a proto si obě zasluhují stejné ochrany.

Obsah práva na tělesnou integritu má negativní a pozitivní složku. Negativní obsahuje obecný zákaz neoprávněných zásahů všech jiných občanskoprávních subjektů s rovným postavením do tělesné integrity, je tak zajištěna ochrana *erga omnes* před zásahy zvenčí, konkrétně před zbavením života, před způsobením zranění, před vyvoláním choroby. Ve své pozitivní složce právo na tělesnou integritu svěřuje svému subjektu užívací a dispoziční právo.

Imateriální pojem zdraví je třeba chápat v širším smyslu, jedná se o zdraví jak fyzické, tak i psychické. Ochrana tělesné integrity se však nevztahuje pouze na živé lidské tělo. Pozornost si zasluhuje především otázka ochrany osobnosti tzv. nascitura, tedy počatého, ale dosud

¹⁶ Knappová M., Švestka J. a kolektiv, Občanské právo hmotné. Svazek I., Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2002, s. 193 a násl.

¹⁷ Knap K., Švestka J., Jehlička O., Pavlík P., Plecítý V. Ochrana osobnosti podle občanského práva, Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 203 a násl.

nenarozeného plodu a otázka ochrany osobnosti ve vztahu k mrtvému tělu a jeho jednotlivým částem. Názory na tyto otázky nejsou zcela jednotné, ale v otázce nascitura došla většina teorie k závěru, že jestliže právní řád uznává právní subjektivitu nascitura, je nutno mu rovněž přiznat právo na ochranu osobnosti. Tento názor je plně aplikovatelný i na české občanské právo s ohledem na § 7 odst. 1 věta druhá občanského zákoníku, který přiznává právní subjektivitu i počatému dítěti, narodí-li se živé. Velká názorová rozmanitost právní teorie naproti tomu panuje v otázce mrtvého těla a jeho jednotlivých částí, avšak za převažující lze označit názor, podle něhož mrtvé tělo není věcí v právním smyslu, ale zůstává i nadále součástí osobnosti zemřelého. České právo pak v souladu s § 15 občanského zákoníku dovozuje stanovisko, „... že i mrtvé lidské tělo je integrální součástí osobnosti, a to po celou dobu, pokud jsou tělesné pozůstatky fyzické osoby individualizovatelné.“¹⁸

Dalším všeobecným osobnostním právem je právo na ochranu osobní svobody. Ochranu proti rušení osobní svobody fyzickým násilím nebo psychickým nátlakem poskytuje občanský zákoník i v ustanoveních o neplatnosti právních úkonů a právních úkonech učiněných v tísní za nápadně nevýhodných podmínek. Hlavní těžiště ochrany tohoto práva je však soustředěno do jiných právních odvětví, ať již se jedná o trestní či správní právo. Rovněž u tohoto práva lze v jeho obsahu rozlišovat negativní a pozitivní složku. Negativní upravuje všeobecné záповědní právo jiných subjektů a pozitivní upravuje právo užívací a dispoziční.

„Obsahem práva na jméno je výlučné právo fyzické osoby mít a užívat v právním styku ke svému označení jména, disponovat s ním a zároveň - a to zejména - bránit tomu, aby někdo jiný, ať již k jakémukoliv účelu, jejího jména k označení neoprávněně užíval.“¹⁹ Užití jména jiného však je obsahem práva na jméno pouze za okolností, jež jsou objektivně způsobilé na veřejnosti vyvolat dojem, že jde o dotčený subjekt. Předmětem práva na jméno je zejména příjmení. Ochranu požívá taktéž křestní jméno a krycí jméno (pseudonym). Vlastní jméno je však předmětem práva na jméno pouze v případech, kdy tvoří samo o sobě dostatečný individualizační znak určité osoby nebo pokud je nutným doplňujícím individualizačním znakem určité osoby. V této souvislosti je zajímavé rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví, který rozhodoval o námitkách proti zápisu zveřejněného označení „Lady Diana“.²⁰ Pod ochranu

¹⁸ Knap K., Švestka J., Jehlička O., Pavlík P., Plecítý V. Ochrana osobnosti podle občanského práva, Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 207.

¹⁹ tamtéž, s. 283 a násl.

²⁰ Rozhodnutí Úřadu průmyslového vlastnictví č.j. O-131254-98.

všeobecného osobnostního práva nespádají jména např. románových a filmových postav (oblast práva autorského).

Předmětem práva na čest a důstojnost je občanská čest a lidská důstojnost, ochrana je poskytována i profesní cti. Stejně jako u práva na jméno se ochrana poskytuje proti takovým jednáním, jež jsou objektivně způsobilá přivodit újmu na osobnosti subjektu tím, že snižují jeho čest u jiných lidí, a tím ohrožují vážnost jeho postavení a uplatnění ve společnosti. Obsah práva na čest a důstojnost můžeme vymezit především negativně jako právo subjektu bránit se neoprávněným zásahům do své cti, přičemž tyto zásahy mohou mít podoby slovní, písemné, obrazové či se jedná o jiné difamující jednání (posunky a grimasy). Právě ochrana tohoto práva je snad nejčastěji uplatňována prostřednictvím civilních žalob, často velmi mediálně vděčných.

Právo na podobu a právo k podobizně jsou dalšími dílčími osobnostními právy. Předmětem práva na podobu je podoba fyzické osoby identifikovatelná především charakteristickými rysy její postavy a tváře²¹. Předmětem práva k podobizně je podobizna, což je hmotné zachycení podoby člověka živého i zemřelého za předpokladu, že zobrazená osoba je na zobrazení identifikovatelná. Obě práva odlišuje mimo jiné okamžik jejich vzniku a odvozenost práva k podobizně od práva na podobu. Právo na podobu vzniká narozením fyzické osoby, kdežto právo k podobizně až když je podoba na podobizně zachycená již individualizovatelná. Obsahem práva na podobu je užívací a dispoziční právo subjektu ve vztahu k zachycení jeho podoby. Toto právo zahrnuje oprávnění subjektu zachytit svou podobu, jakož i udělovat jiným svolení k jejímu zachycení, jakož i oprávnění se bránit proti neoprávněnému zachycení podoby a jejímu rozšiřování. Obsahem práva k podobizně a k obrazovému snímku je užívací a dispoziční právo subjektu ve vztahu k podobizně. Toto právo zahrnuje oprávnění užívat podobiznu a ve smyslu negativním bránit se proti neoprávněnému použití podobizny (obrazového snímku).

Práve na slovní projevy, v občanském zákoníku spadá pod právo na projevy osobní povahy, je především právo uplatnit svůj slovní projev a právo k záznamům slovního projevu. Právo k záznamům slovního projevu se vyskytuje ve dvojí formě, jednak jako právo k písemnostem a jednak jako právo ke zvukovým záznamům. Práva k hmotným zachycením takových projevů jsou upravena v ustanovení § 12 občanského zákoníku. Osobní povaha se posuzuje konkrétně případ od případu. Zvukovým záznamem je myšlena jakákoliv nahrávka hlasového projevu na

²¹ Srov. vymezení v judikatuře Nejvyššího soudu.

myslitelných nosičích dat. Obsahem práva na slovní projev je ve smyslu pozitivním oprávnění zachytit vlastní projev osobní povahy jakýmkoli prostředkem v hmotné formě a udělovat jiným osobám svolení k jeho zachycení, ve smyslu negativním se jedná o oprávnění bránit se proti neoprávněnému zachycení projevu osobní povahy.

Významné je právo na ochranu soukromí, které můžeme vymezit jako: „... právo fyzické osoby rozhodnout podle vlastního uvážení zda, popř. v jakém rozsahu a jakým způsobem mají být skutečnosti jejího osobního soukromí zpřístupněny jiným (pozitivní složka) a zároveň se bránit proti neoprávněným zásahům do této sféry ze strany jiných osob s rovným právním postavením (negativní složka práva).“²² Obsahem práva na osobní soukromí je dispoziční právo subjektu ve vztahu k využití skutečností jeho soukromého života.²³

Hmotněprávní úprava v občanském zákoníku je v dalších paragrafech zákonného textu orientována na prostředky ochrany osobnostních práv, konkrétně jde v § 13 o speciální prostředky ochrany osobnosti, v § 16 je upravena odpovědnost za škodu při neoprávněném zásahu do práva na ochranu osobnosti a § 15 upravuje posmrtnou ochranu. Tato ustanovení jsou však natolik spjata s civilním procesem, že k jejich podrobnějšímu popisu a interpretaci přejdu až v následující části práce, který se věnuje výlučně procesním aspektům problematiky ochrany osobnosti.

²² Knap K., Švestka J., Jehlička O., Pavlík P., Plecítý V. Ochrana osobnosti podle občanského práva, Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 335.

²³ Samostatně upraveným případem ochrany, tvořícím součást práva na osobní soukromí, je ochrana proti neoprávněnému poskytnutí či získání informace o fyzické osobě, resp. proti zneužití takové informace, jedná se zde o oblast upravenou zákonem o ochraně osobních údajů.

II. PROSTŘEDKY OCHRANY OSOBNOSTI

2.1 Občanskoprávní sankce podle § 13 a § 16 občanského zákoníku

Prostředky ochrany osobnosti fyzické osoby můžeme rozlišovat na specifické a obecné. Specifické jsou upraveny v ustanovení § 13 občanského zákoníku, úpravu obecných nalezneme v ustanovení § 16 téhož zákona. Prostředky ochrany osobnosti lze vnímat jako občanskoprávní sankce (obecné civilněprávní sankce) svého druhu, neboť k jejich nastoupení dochází neoprávněným zásahem do osobnosti fyzické osoby a jejich uplatnění je spojeno s nepříznivými právními následky pro původce takového neoprávněného zásahu. Před výkladem samotných prostředků ochrany osobnosti a jejich uplatnění v civilním procesu je vhodné se zastavit u občanskoprávních sankcí.

Občanskoprávní sankce dělíme podle toho, zda neoprávněným zásahem do osobnosti fyzické osoby došlo: a) k nemajetkové újmě či b) k majetkové újmě, popřípadě ke škodě.

2.1.1 Občanskoprávní sankce za nemajetkovou újmu

„Tam, kde v důsledku neoprávněného zásahu do osobnosti fyzické osoby došlo k jejímu porušení či již k pouhému ohrožení, neboli ke vzniku nemajetkové újmy, tj. újmy, která se - což je pro ni příznačné - nikterak nepromítá do majetkové sféry postižené fyzické osoby a již v důsledku toho nelze vyčíslit přesně v penězích, vznikají pro původce tohoto neoprávněného zásahu zvláštní občanskoprávní sankce za nemajetkovou újmu.“²⁴ Ustanovení § 13 odst. 1 občanského zákoníku uvádí prostředky, jichž se má právo fyzická osoba, které byla způsobena nemajetková újma neoprávněným zásahem do všeobecných osobnostních práv, domáhat.

Má na prvním místě právo, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti, dále, aby byly odstraněny následky těchto zásahů a konečně, aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění, jsou-li předchozí prostředky ochrany nedostačující. Těmito jednotlivými oprávněními jsou vyjádřeny zároveň tři základní funkce zvláštních občanskoprávních sankcí – preventivní, restituční a satisfakční – kterými působí na původce neoprávněného zásahu. Právní řád tak negativně reaguje na neoprávněné zásahy do osobnosti

²⁴ Knap K., Švestka J., Jehlička O., Pavlík P., Plečtiny V. Ochrana osobnosti podle občanského práva, Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 145.

fyzické osoby a naopak vede adresáty právních norem k tomu, aby v první řadě napravili způsobenou nemajetkovou újmu a zároveň, aby se v budoucnu vyvarovali takového nežádoucího chování.

K uplatnění zvláštních občanskoprávních sankcí postačí již pouhé ohrožení hodnot chráněných § 13 občanského zákoníku, nemusí nutně dojít k porušení práva na ochranu osobnosti. I samotné ohrožení totiž představuje určité snížení jistoty, bezpečnosti a uplatnitelnosti osobnosti fyzické osoby.

Zvláštní sankce za nemajetkovou újmu jsou založeny na přísném objektivním principu, který vyjadřuje, že vznikají bez zřetele na zavinění původce zásahu. Není vyžadována nejen existence úmyslu, ale ani nedbalosti, a to dokonce i v její nevědomé formě. Původce se nemůže těchto sankcí zprostit. Stát touto úpravou vyjadřuje, jakou váhu zájmům postižené fyzické osoby přisuzuje, je tak zajištěna všestranná a důsledná ochrana před zaviněnými i nezaviněnými (ale protiprávními) zásahy do osobnosti fyzických osob. Česká právní úprava uplatněním objektivního principu významně přispívá k vybudování moderního spravedlivého systému občanskoprávní ochrany osobnosti fyzické osoby.

2.1.2 Občanskoprávní sankce za majetkovou újmu

Druhý případem je situace, kdy samotným neoprávněným zásahem do osobnosti fyzické osoby došlo ke vzniku majetkové újmy – škody. Tato újma se do majetkové sféry postižené fyzické osoby bezprostředně promítá a lze ji i přesně vyčíslit v penězích. Ke vzniku odpovědnosti za škodu dochází často vedle zvláštních občanskoprávních sankcí za nemajetkovou újmu a peněžitého zadostiučinění, neboť kumulace jednotlivých nároků se připouští.

Ustanovení § 16 občanského zákoníku přímo odkazuje k obecným ustanovením občanského zákoníku o odpovědnosti za škodu obsaženým v § 415 a násl., když stanovuje, že kdo neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti způsobí škodu, odpovídá za ni podle ustanovení tohoto zákona o odpovědnosti za škodu. Funkce odpovědnostní povinnosti za škodu spočívá především v její reparační (kompenzační) úloze, jejímž účelem je, aby odpovědný subjekt napravil způsobenou majetkovou škodu. Způsoby této nápravy jsou v zásadě dvojí: jednak se jedná o náhradu v penězích (tzv. relativní restituce) a dále jde o uvedení v původní stav (tzv. naturální restituce). Povinnost k nápravě škody zároveň působí na škůdce, aby se pro

příště vystříhal takového porušení práva, a tím stimuluje i ostatní subjekty k právně žádoucímu chování (preventivní funkce). Projevuje se tu tak i působnost speciální a generální prevence.

Z ustanovení § 420 odst. 1 a 3 občanského zákoníku vyplývá, že sankce za škodu je založena na principu předpokládaného zavinění, což je významný rozdíl oproti přísné objektivní odpovědnosti u ochrany osobnosti stanovené v § 13 občanského zákoníku. V případě, že došlo k pouhému ohrožení je na místě postup podle § 417 občanského zákoníku, tedy zakročení k odvrácení škody samotným ohroženým, který však má také právo, jde-li o vážné ohrožení, domáhat se u soudu, aby uložil vhodné a přiměřené opatření k odvrácení hrozící škody. Vedle všech výše uvedených občanskoprávních sankcí dochází i k situacím, kdy je vhodné uplatnit institut bezdůvodného obohacení. Jedná se například o případy, kdy došlo ke zneužití podobizny a jiných obrazových snímků fyzické osoby k reklamním účelům.

2.2 Systematizace prostředků ochrany osobnosti fyzických osob

Prostředky ochrany všeobecného osobnostního práva můžeme rozdělit na dvě základní skupiny, přičemž jsou shodné s nejzákladnějšími prostředky ochrany subjektivních práv, neboť prostředky ochrany osobnosti jsou v podstatě pouze zvláště hmotněprávně upravenými prostředky ochrany subjektivních všeobecných osobnostních práv. Jedná se o prostředky obecné a zvláštní, právní řád upravuje i některé další prostředky ochrany.

K obecným řadíme následující prostředky:

- svépomoc,
- ochranu poskytovanou příslušným orgánem státní správy,
- ochrana soudní neboli petitorní.

K zvláštním prostředkům ochrany náleží:

- upuštění od neoprávněných zásahů,
- odstranění nepříznivých následků neoprávněných zásahů,
- poskytnutí přiměřeného zadostiučinění.

Jinými prostředky ochrany jsou:

- právo na odpověď,
- právo na dodatečné sdělení.

Pro systematizaci své práce jsem se rozhodl dělit tyto prostředky dále podle toho, kde je možné se jich dovolávat, na soudní a nesoudní. V této části práce se zaměřím na nesoudní prostředky a související způsoby ochrany osobnosti, v kapitole III. práce pak bude předmětem mého zájmu ochrana osobnosti poskytovaná v civilním procesu, a to jak prostřednictvím prostředků zvláštních, tak i prostředků obecných. Jiné prostředky ochrany jsou zahrnuty již v této kapitole, byť je zřejmé, že nedostojí-li vydavatel tiskoviny nebo provozovatel televizního nebo rozhlasového vysílání své povinnosti uveřejnit odpověď či dodatečné sdělení, má dotčená osoba možnost obrátit se na soud.

2.3 Svépomoc

Svépomoc „... je dovolena jako jediná a velmi omezená výjimka z obecného státního monopolu poskytování právní ochrany.“²⁵ Ustanovení § 6 občanského zákoníku konstatuje, že jestliže hrozí neoprávněný zásah do práva bezprostředně, může ten, kdo je takto ohrožen, přiměřeným způsobem zásah sám odvrátit. Svépomoc není povinná, postižená osoba se může sama rozhodnout, zda se bude bránit pomocí svépomoci či nikoli, popřípadě může využít i jiného níže popsaného postupu (tj. domáhat se zejména soudní ochrany, popř. u orgánu státní správy podle § 5 občanského zákoníku) nebo uplatnit více těchto postupů.

Svépomoc je dovolena pouze za splnění dvou podmínek, neoprávněný zásah hrozí, a to bezprostředně a postižená osoba použije k odstranění protiprávního stavu pouze přiměřených prostředků, tedy rozhodně nesmí tomu, kdo ohrožuje, způsobit újmu nepřiměřenou té, která jemu samotnému ze zásahu hrozí nebo vzniká.

²⁵ Knappová M., Švestka J. a kolektiv, *Občanské právo hmotné. Svazek I.*, Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2002, s. 219.

2.4 Ochrana poskytovaná orgánem státní správy

Ochrana poskytovaná příslušným orgánem státní správy je upravena v § 5 občanského zákoníku. Nejedná se však o ochranu práva, ale o ochranu pokojného stavu. Předpokladem poskytnutí ochrany podle § 5 je zřejmý zásah do pokojného stavu. Aby tedy došlo k uplatnění této ochrany je nutná existence pokojného stavu a následně musí dojít k porušení tohoto stavu, a to k porušení zřejmému.

Orgánem příslušným k takovému zásahu je ten, v jehož obvodě ke zřejmému zásahu do pokojného stavu došlo. Jedná se o ochranu okamžitou a pouze provizorní, což vyplývá už ze samotného faktu, že o této ochraně rozhodují i osoby bez právního vzdělání. Ze stejného důvodu požaduje zákon, aby zásah do pokojného stavu byl seznatelný na první pohled, bez provádění důkazního řízení.

Rozhodnutí orgánu státní správy je pouze předběžné, rušiteli lze zásah do práva zakázat anebo mu uložit, aby odstranil nastalý závažný stav, a tím obnovil poslední pokojný stav. Poskytnutí ochrany nepředstavuje překážku pro domáhání se ochrany též u soudu.

2.5 Zvláštní práva podle tiskového zákona a zákona o televizním vysílání

Jedná se o specifické právní prostředky nemajetkové povahy, které významně a účinně doplňují obecnou občanskoprávní ochranu osobností v mediální oblasti. Prameny úpravy práva na odpověď a práva na dodatečné sdělení nalezneme v tiskovém zákoně a v zákoně o televizním vysílání. Jedná se typicky o oblast, kde pro praktickou aplikaci práva jsou důležité judikatorní závěry, neboť soudy jsou zde povolány vyváženě rozhodovat mezi dvěma potencionálně kolidujícími ústavně zaručenými právy: na straně jedné právem na svobodu slova a šíření informací a na straně druhé právem na ochranu osobnosti fyzické osoby a jména a dobré pověsti právnické osoby.

Česká právní úprava je výrazně ovlivněna mediálním právem Evropských společenství, když provádí směrnici 89/552/EHS o koordinaci některých právních a správních předpisů členských států upravujících provozování televizního vysílání, ve znění pozdějších změn (směrnice o televizním vysílání), a rovněž vychází i z doporučení obsažených v rezoluci Výboru ministrů Rady Evropy o právu na odpověď z roku 1974 a Evropské úmluvy o Televizi bez hranic z roku

1989. Při vytváření právní úpravy byla v úvahu vzata rovněž judikatura Evropského soudního dvora pro lidská práva.

2.5.1 Právo na odpověď

Uplatnění prvního prostředku, tj. práva na uveřejnění odpovědi vůči vydavateli, popř. provozovateli rozhlasového nebo televizního vysílání, přichází v úvahu tam, kde v periodickém tisku vydaném či šířeném na území České republiky či v jiné tiskovině vydávané nejméně dvakrát v kalendářním roce, popř. v rozhlasovém nebo televizním vysílání, bylo uveřejněno sdělení obsahující skutkové tvrzení, které se dotýká cti, důstojnosti či soukromí určité fyzické osoby anebo jména či dobré pověsti určité právnické osoby. V dalším popisu se omezím pouze na problematiku dotýkající se fyzických osob, jak odpovídá vymezenému tématu mé práce. Napadnout lze jen takové uveřejněné sdělení, které obsahuje skutkové tvrzení, jehož (ne)pravdivost lze objektivně dokázat, a tím spolehlivě ověřit, a musí být zároveň objektivně způsobilé dotknout se jednotlivých dílčích práv tvořících všeobecné osobnostní právo fyzické osoby. Zákon vylučuje z předmětné ochrany prostřednictvím práva na odpověď tvrzení hodnotící povahy (úvahy, spekulace, novinářská nadsázka), jejichž správnost nelze pro jejich subjektivní povahu objektivně prokázat. Pokud by však hodnotící úsudek dosahoval intenzity nepřijatelné kritiky (např. vulgární napadání, překračující obecně uznávané meze slušnosti)²⁶ lze použít obecnou ochranu podle § 11 a násl. občanského zákoníku.

Pro uplatnění práva na odpověď nerozhoduje, zda v tisku, popř. rozhlasovém nebo televizním vysílání, došlo ke sdělení vlastního skutkového tvrzení anebo o sdělení skutkového tvrzení převzatého z jiného zdroje. Z interpretace ustanovení § 10 odst. 2 tiskového zákona, resp. ustanovení § 35 odst. 2 zákona o televizním vysílání, lze dovodit, že napadená skutková tvrzení musí být buď nepravdivá, anebo neúplná, resp. jinak pravdu zkreslující, proto se nelze s úspěchem dovolávat práva na uveřejnění odpovědi u pravdivého skutkového tvrzení. I zde připadá v úvahu náprava za pomoci obecných občanskoprávních prostředků.

Aktivní legitimaci k právu na odpověď má fyzická dotčená osoba. Z odpovědi musí být patrné, kdo ji činí, anonymní odpověď je nepřijatelná. Pasivně legitimován je vydavatel periodického tisku, popř. provozovatel rozhlasového nebo televizního vysílání, tedy osoby, kterým úspěšným uplatněním práva na odpověď vznikají nové povinnosti.

²⁶ V této souvislosti je velmi zajímavý rozsudek ESPL v případě Oberschlick vs Rakousko, u nás případ manželů Paroubkových (viz kapitola IV. práce).

Samotná odpověď musí obsahovat rovněž pouze skutková tvrzení, odpovědí se totiž „... neoprávněný zásah ve formě skutkového tvrzení uvádí na pravou míru, popř. má-li neoprávněný zásah formu neúplného či pravdu jinak zkreslujícího tvrzení, uveřejněné skutkové tvrzení se v potřebné míře doplňuje či zpřesňuje.“²⁷ Vydavatel, resp. provozovatel rozhlasového a televizního vysílání má právo odmítnout uveřejnění odpovědi, která by sama obsahovala tvrzení hodnotící povahy, nezachovávala princip rovnocennosti prostředků nebo by byla nepřiměřená rozsahu napadaného sdělení. Rovněž další odpověď na odpověď není přípustná. Po smrti dotčené fyzické osoby je právo na odpověď *ex lege* svěřeno manželovi a dětem, popř. není-li jich, rodičům dotčené fyzické osoby.

Obecná ochrana osobnosti dle § 11 a násl. občanského zákoníku zůstává zvláštní úpravou práva na odpověď v tiskovém zákoně a v zákoně o televizním vysílání nedotčena. Ochranu obecnou i zvláštní lze tedy uplatňovat nezávisle na sobě. Je nutno zdůraznit, že obecná úprava ochrany osobnosti může v některých případech skýtat pro dotčenou osobu navíc peněžitou satisfakci, což může představovat velice účinný prostředek ochrany. Pokud však dojde k uspokojení nároku podle zvláštních zákonů, použití všeobecných občanskoprávních prostředků již nepřichází v úvahu, stejně platí i naopak. Stejný vztah k civilně právní ochraně se uplatní i u dodatečného sdělení.

2.5.2 Právo na dodatečné sdělení

Právo na dodatečné sdělení je druhým specifickým právním prostředkem ochrany osobnosti. Přispívá však nejen ke zvýšení ochrany osobnosti dotčené fyzické osoby, nýbrž rovněž k posilování a upevňování principu presumpce nevinny. K uplatnění tohoto prostředku dochází v případech, kdy bylo v periodickém tisku či ve vysílání uveřejněno sdělení o trestním řízení nebo o řízení ve věcech přestupků vedeném proti fyzické osobě anebo o řízení ve věcech správních deliktů vedeném proti fyzické či právnické osobě, které lze z uveřejněného sdělení identifikovat, avšak toto řízení nebylo ukončeno pravomocným rozhodnutím. Dotčená osoba má proto později vůči vydavateli tiskoviny či provozovateli vysílání právo na dodatečné sdělení o obsahu pravomocného rozhodnutí ve věci.

²⁷ Švestka, J., Jehlička, O., Škárková, M., Spáčil, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha: C.H. Beck, 2006 s. 108.

2.5.3 Procesní úprava tiskového zákona a zákona o televizním vysílání

Tiskový zákon i zákon o televizním vysílání upravují proceduru podávání žádostí, jakož i podmínky uveřejnění odpovědi a dodatečného sdělení. Písemná žádost musí být podána v prekluzivní lhůtě 30 dnů ode dne uveřejnění napadeného sdělení, resp. ode dne nabytí právní moci rozhodnutí. Uvedená práva se tedy prekludují v objektivní lhůtě, subjektivní okamžik, kdy se dotčená osoba o uveřejnění dozvěděla nemá žádnou relevanci. V žádosti musí být zmíněno, v čem konkrétně se skutkové tvrzení dotýká cti, důstojnosti či soukromí fyzické osoby a součástí žádosti musí být i návrh na znění odpovědi či dodatečného sdělení.

Vydavatel či provozovatel zajistí, že odpověď nebo dodatečné sdělení budou uveřejněny ve stejném periodickém tisku, resp. stejném pořadu vysílání, přičemž odpověď či dodatečné sdělení nesmí být nijak měněno, kráceno či doplňováno. Uvážlivé použití redakční poznámky či komentáře není vyloučeno. Uveřejnění odpovědi či dodatečného sdělení musí být výslovně označeno a uveřejněno způsobem odpovídajícím napadenému sdělení. Jen rychlá náprava, může být i dostatečně účinná, proto zákon ukládá povinnost zveřejnit odpověď nebo dodatečné sdělení do 8 dnů ode dne, kdy byla doručena žádost o uveřejnění odpovědi či dodatečného sdělení, resp. v nejbližším následujícím vydání periodického tisku.

Pokud nedojde k uveřejnění nebo pokud nedojde k dodržení podmínek pro uveřejnění odpovědi a dodatečného sdělení, rozhodne o povinnosti vydavatele nebo provozovatele na návrh dotčené osoby obecný soud. Rovněž zde je stanovena prekluzivní lhůta k podání návrhu, a to 15 dnů po uplynutí lhůty stanovené pro uveřejnění odpovědi či dodatečného sdělení. Stanovení poměrně krátkých prekluzivních lhůt má přispět k urychlení uplatnění těchto právních institutů. Kladu si však otázku, zda nemůže zapříčinit i znemožnění využití práva na odpověď či dodatečné sdělení, zejména u osob méně znalých práva. Docházím však k závěru, že postup je zcela v souladu se základní zásadou soukromého práva, že každý má náležitě pečovat o svá práva (*vigilantibus iura*), navíc je možné v případě znemožnění postupu dle tiskového zákona a zákona o televizním vysílání, využít obecnou občanskoprávní ochranu dle ustanovení § 11 a násl. občanského zákoníku.

I ve sporech o těchto právních prostředcích se řídí obecné soudy stejnou věcnou a místní příslušností jako soudy rozhodující o všeobecných osobnostních právech dle občanského zákoníku. Návrh na zahájení řízení i odvolání jsou zpoplatněny soudním poplatkem ve výši 1 000,- Kč.

III. OCHRANA OSOBNOSTI V CIVILNÍM PROCESU

3.1. Nezastupitelná úloha soudů

Svépomoc a ochrana poskytovaná orgánem státní správy nejsou prostředky, který by byly pro ochranu osobnosti právě typické a poznatky a zkušenosti z praxe nepraktičnost těchto prostředků jenom potvrzují. Občanskoprávní ochranu všeobecného osobnostního práva může při neoprávněném zásahu do své osobnosti uplatnit postižená fyzická osoba zejména prostřednictvím soudu. Obecnou úpravu nalezneme v § 4, který zmocňuje subjekty práva domáhat se při ohrožení či porušení práva ochrany u soudu, pokud nestanoví zákon jinak.

Soudy jsou postižené fyzické osobě nejen oprávněny, nýbrž i povinny poskytnout při splnění zákonných podmínek právní ochranu. V opačném případě by se jednalo o *denegatio iustitiae*, tedy odepření spravedlnosti, což by bylo v příkrém rozporu s hlavními obecnými principy práva a právního státu.

Výjimečná úloha soudu je dána jeho postavením jako tzv. nezúčastněného třetího, který není nositelem žádného hmotného práva, je tedy nestranný a jeho úkolem je řešit konflikt mezi stranami. Tím je zajišťováno též právo na soudní ochranu jako jedno ze základních lidských práv, které je rovněž zakotveno ve většině mezinárodních dokumentů věnujících pozornost úpravě lidských práv. V našem právním řádu je právo obrátit se na soud upraveno v čl. 36 odst. 1 Listiny, podle něhož se každý může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

Právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod je konstruováno jako souhrn jednotlivých principů (například nezávislost a nestrannost soudů a soudců, princip rovnosti apod.), které musí být zachovány v soudním řízení a kterými je zároveň zajištěno, že tento proces proběhne „fér“²⁸. Tím je zajištěna realizace jednoho ze základních práv, tj. práva na spravedlivý proces, která prakticky podmiňuje i existenci ostatních lidských práv, neboť jen při aplikaci těchto základních justičních principů je zaručena účinná ochrana proti neoprávněným zásahům do jednotlivých lidských práv a svobod.

²⁸ Použití adjektiva „férový“ dle mého názoru nejpřesněji vystihuje překlad práva na spravedlivý proces z anglického fair hearing či fair trial.

3.2 Ústavní soud ČR a Evropský soud pro lidská práva

Po marném vyčerpání všech řádných opravných prostředků ochrany svých všeobecných osobnostních práv u soudů nelze vyloučit, že se taková postižená osoba bude dovolávat svých práv i cestou ústavní stížnosti podané Ústavnímu soudu ČR. Ústavní soud je totiž oprávněn zjišťovat, zda zásahem orgánu veřejné moci nebylo porušeno ústavně zaručené základní právo nebo svoboda. Ovšem ústavní stížnost nemá povahu dalšího opravného prostředku, protože Ústavní soud není součástí obecné soustavy soudů, ale naopak orgánem zřízeným výlučně k ochraně ústavnosti. Nálezy ústavního soudu ve věci samé jsou pro obecné soudy závazné, čímž činí na jejich rozhodování bezprostřední vliv.

Je nutné se na tomto místě alespoň krátce zmínit i o důležité úloze Evropského soudu pro lidská práva, permanentně zasedajícím soudním orgánu vytvářejícím velice účinný kontrolní mechanismus pro dodržování lidských práv a svobod, jehož poslední úprava vychází z Protokolu č. 11 ze dne 11. května 1994, kterým byla významným způsobem doplněna Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950 (dále též „Evropská úmluva“). Touto úpravou byla založena obligatorní pravomoc Evropského soudu pro lidská práva řešit jak individuální stížnosti, tak mezistátní stížnosti proti případům porušení lidských práv a základních svobod vyplývajících z Evropské úmluvy. Velice významným krokem bylo otevření se Evropského soudu pro lidská práva nejen vysokým smluvním stranám, ale i každé osobě, nevládní organizaci či skupině osob považujících se za poškozené, které mají tak možnost dovolat se svých práv a svobod přímo u tohoto soudu.

Především judikatura tohoto soudu má stále větší význam i pro nás, jako jednu ze smluvních stran Evropské úmluvy, a především pro náš právní řád, když pod jejím bezprostředním vlivem dochází i ke změnám právních úprav. Nezpochybnitelný je vliv judikatury Evropského soudu pro lidská práva na interpretaci českých právních předpisů upravujících ochranu všeobecných osobnostních práv, proto i některé konkrétní rozsudky tohoto soudu nezůstaly stranou mé pozornosti a jsou zmíněny v kapitole IV. této práce.

3.3 Základní odvětvové principy civilního procesu ovládající řízení ve věcech ochrany osobnosti

Civilní proces ovládají jednak obecné principy organizace soudnictví a jednak odvětvové principy civilního procesu, které charakterizují ten který druh civilního procesu. Rozlišujeme pět párových pojmů těchto principů, přičemž vždy jeden princip z páru se vztahuje na určitý proces. Jedná se o tyto principy: zásada dispoziční a zásada oficiality, zásada projednací a zásada vyšetřovací, zásada volného hodnocení důkazů a legální teorie důkazní, princip arbitrárního pořádku a princip koncentrace řízení a princip materiální a formální pravdy.

Účelem této stati není popsat jednotlivé principy, ale s určitým zobecněním popsat charakteristické rysy civilního procesu ve věcech ochrany osobnosti. S jistým zjednodušením můžeme totiž civilní proces ve věcech ochrany osobnosti označit za proces, ve kterém se uplatňují zejména zásada dispoziční, zásada projednací, zásada volného hodnocení důkazů, prvky koncentrace řízení a princip materiální pravdy.

„Zásada dispoziční v procesu znamená, že procesní iniciativa je dána do rukou účastníků, nikoli soudu, nebo nějakých jiných subjektů.“²⁹ Tato zásada vychází z ideje právního zájmu, která znamená, že iniciativu v procesu má ten, kdo brání či uplatňuje svůj zájem. Tato osoba pak projevuje svůj zájem nakládáním s řízením samotným nebo jeho předmětem. Z povahy věci vyplývá, že proces ve věci ochrany osobnosti je typickým sporným řízením, kde proti sobě vystupují dvě strany soudního procesu s protichůdnými zájmy, tradičně označované jako žalobce a žalovaný. Dispoziční oprávnění účastníků řízení se realizují prostřednictvím dispozičních procesních úkonů, k nimž patří zejména žaloba, změna či zpětvzetí žaloby, vzájemná žaloba, soudní smír, odvolání, žaloba na obnovu řízení, žaloba pro zmatečnost a dovolání. Návrhovost řízení o ochranu osobnosti se projevuje například i v tom, že s odkazem na § 79 odst. 1 občanského soudního řádu musí být ze žaloby patrné (v případě podání žaloby satisfakční), jaké konkrétní výše zadostiučinění v penězích se žalobce domáhá.

S výše uvedenou zásadou přímo souvisí zásada projednací. Uplatnění této zásady spočívá v tom, že soud projednává, co mu účastníci k projednání předloží. Skutkový stav je proto zjišťován v rozsahu účastníky tvrzeném a za pomoci důkazů jimi navržených. K zajištění této zásady se v procesu uplatňují dva procesní instituty, povinnost tvrzení a povinnost důkazní, a s nimi

²⁹ Winterová A. . a kolektiv, *Civilní právo procesní*. Praha: Linde Praha, a.s., 2002, s. 79.

spojená břemena, břemeno tvrzení a břemeno důkazní. Výše jsme již označily proces o ochranu osobnosti za typicky sporné řízení, právě tomuto druhu řízení je vlastní vedle zásady dispoziční i zásada projednací. Vyplyvá to z toho, že ve sporech ve věcech ochrany osobnosti „... jde o řešení soukromoprávních vztahů, které nemohou být soudem – ani nějakým k tomu zřízeným aparátem – vyšetřovány.“³⁰ Obě uvedené zásady spolu natolik souvisí, že se někdy spojují v jednu.

Pro projednací zásadu je typické, že účastník domáhající se ochrany (zpravidla žalobce) je povinen uvést rozhodné skutečnosti a označit důkazy k jejich prokázání. Následkem případného nesplnění těchto procesních povinností by byla prohra sporu. Ve věcech pracovních upravuje občanský soudní řád odchylku z tohoto pravidla, když ustanovení § 133a odst. 1 stanoví, že skutečnosti tvrzené o tom, že účastník byl přímo nebo nepřímo diskriminován na základě svého pohlaví, rasového nebo etnického původu, náboženství, víry, světového názoru, zdravotního postižení, věku anebo sexuální orientace, má soud za prokázané, pokud v řízení nevyšel najevo opak. V těchto situacích dochází k obrácení důkazního břemena, když žalobce nemusí dokazovat že byl diskriminován a naopak žalovaný musí přinést důkazy prokazující, že nedošlo k porušení zásady rovného zacházení. Jedná se o vyvratitelnou právní domněnku, která má posílit ve sporu postavení účastníka domáhajícího se ochrany, když nemusí prokazovat skutečnosti obtížně dokazovatelné.

Ustanovení § 132 občanského soudního řádu stanoví, že důkazy hodnotí soud podle své úvahy, a to každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti, přitom pečlivě přihlíží ke všemu, co vyšlo v řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci. Ustanovení je legislativním zakotvením zásady volného hodnocení důkazů v českém civilním právu. Zásada volného hodnocení důkazů ponechává na soudci, aby v procesu provedené důkazy hodnotil volně, podle svého vnitřního přesvědčení, a tak dospíval k závěru, že určitý důkazní prostředek potvrzuje skutečnost či nikoli.

Princip koncentrační znamená, „... že řízení se rozpadá do určitých stádií, v nichž je nutno provést vždy ty úkony, pro něž je procesní stadium určeno, pod sankcí prekluze.“³¹ Podle ustanovení § 118b občanského soudního řádu ve věcech ochrany osobnosti podle občanského zákoníku mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich

³⁰ *Winterová A. . a kolektiv*, Civilní právo procesní. Praha: Linde Praha, a.s., 2002, s. 82.

³¹ *tamtéž*, s. 85.

provedení nejpozději do skončení prvního jednání, které se v nich konalo; k později uvedeným skutečnostem a důkazům se nepřihlíží. Je tak zajišťován veřejný zájem na urychleném řízení, účastníci řízení musí splnit jak povinnost tvrzení, tak i povinnost důkazní. V souvislosti s citovaným ustanovením je možno konstatovat, že ve věcech ochrany osobnosti nemůže být rozhodnuto rozsudkem pro uznání na základě fikce uznání nároku podle § 114b odst. 5 občanského soudního řádu, protože usnesení, jímž by byl žalovaný vyzván podle § 114b odst. 5, by bylo nepřipustně vydáno pro řízení, které je koncentrováno již ze zákona. Přes shora uvedené nelze říct, že proces ochrany osobnosti ovládá zásada koncentrační, na místě je spíše hovořit o prvcích koncentrace jednotného civilního procesu.

Posledním principem ovládajícím soudní řízení ve věcech ochrany osobnosti je princip materiální pravdy, který ve své čisté podobě znamená, „... že proces je uzpůsoben tak, aby umožňoval zjištění skutečného skutkového stavu, neklade v tomto směru žádné formální překážky.“³² Ale ani tento princip neplatí beze zbytku a procesy jako takové se pouze přibližují koncepci, který tento princip vytváří. Ani v procesu o ochranu osobnosti totiž není vyloučen institut principu formální pravdy, jakým je kontumační rozsudek pro zmeškání podle § 153b odst. 1 občanského soudního řádu.

3.4 Pravomoc a příslušnost soudů

Civilní soudní pravomoc lze vymezit jako okruh záležitostí, které projednávají a rozhodují soudy v občanském soudním řízení. Dle ustanovení § 7 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád“), soudy v občanském soudním řízení projednávají spory a jiné právní věci, které vyplývají z občanskoprávních, pracovních, rodinných a z obchodních vztahů, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány. Z výše uvedeného jasně plyne, že k projednávání a rozhodování sporů, které vznikají při uplatňování všeobecných osobnostních práv jakožto typického občanskoprávního institutu, jsou povolány civilní soudy. Právo ve sporech na ochranu osobnosti bude tedy nalézáno ve sporném nalézacím řízení, v jednom z druhů civilního procesu.

³² *Winterová A. a kolektiv, Civilní právo procesní. Praha: Linde Praha, a.s., 2002, s. 90.*

Dále je třeba určit věcnou, místní a funkční příslušnost soudů při projednávání a rozhodování sporů na ochranu osobnosti. „Úkolem ustanovení zabývajících se věcnou příslušností je co nejpřesněji vymezit, které z článků soudní soustavy působících obecně jako soudy prvního stupně (okresní a krajské soudy) jsou v občanském soudním řízení v prvním stupni povolány projednat a rozhodnout věci určitého druhu.“³³ Ustanovení § 9 odst. 1 občanského soudního řádu určuje jako pravidlo, že nestanovi-li zákon jinak, jsou k řízení v prvním stupni příslušné okresní soudy. Odstavec 2 předmětného ustanovení stanoví, ve kterých případech rozhodují krajské soudy jako soudy prvního stupně. Ustanovení § 9 odst. 2 písm. a) občanského soudního řádu řadí k věcem spadajícím do věcné příslušnosti krajských soudů věci ochrany osobnosti pro jejich typovou, skutkovou a právní obtížnost.

V právní teorii ani soudní praxi není sporu o tom, že krajský soud rozhoduje v prvním stupni o žalobách domáhajících se zdržení neoprávněných zásahů do práva na ochranu osobnosti, o žalobách na odstranění následků takových zásahů, o žalobách o určení nepravdivosti zásahů tohoto druhu a o žalobách domáhajících se přiměřeného zadostiučinění. Soudní praxe však není naprosto jednotná v tom, zda krajský soud rozhoduje v prvním stupni také v otázce náhrady škody vzniklé neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti dle ustanovení § 16 občanského zákoníku. JUDr. Zdeněk Krčmář dochází v komentáři k občanskému soudnímu řádu k závěru, že: „Se zřetelem k hlediskům, na nichž obecně spočívají kritéria určování věcné příslušnosti soudů v občanském soudním řádu, však není žádného důvodu štěpit příslušnou hmotněprávní agendu tím, že takový spor o náhradu škody bude v prvním stupni projednávat okresní soud.“³⁴ Věcná příslušnost určená dle ustanovení § 9 odst. 2 písm. a) občanského soudního řádu se bude také uplatňovat pro skutkovou a právní složitost zejména u sporů o právo na uveřejnění odpovědi a uveřejnění dodatečného sdělení.

Ustanovení občanského soudního řádu o místní příslušnosti v § 84 až § 89a určují, který konkrétní soud z věcně příslušných soudů určitého stupně bude rozhodovat v předmětné záležitosti. Při uplatňování práv na ochranu osobnosti se bude místní příslušnost řídit především ustanovením § 85a občanského soudního řádu, který stanoví, že je-li v řízení v prvním stupni věcně příslušný krajský soud a místní příslušnost se řídí obecným soudem účastníka, je místně příslušným krajský soud, v jehož obvodu je obecný soud účastníka. Úprava obecné místní

³³ Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I.díl. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 27.

³⁴ tamtéž, s. 29.

příslušnosti dopadá na všechna řízení, pro které není v § 88 výslovně určena místní příslušnost nebo pro která zákon v jiných ustanoveních místní příslušnost neurčuje odchylně. Z vyřčeného vyplývá, že tak tomu bude i u práv z ochrany osobnosti uplatňovaných před obecnými soudy.

Obecným soudem je obecný soud žalovaného, tedy osoby, která dle tvrzení žalobce neoprávněně zasahuje do žalobcových práv na ochranu osobnosti či způsobila žalobci újmu nebo škodu neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti. Který soud je obecným soudem žalovaného upravuje § 85 občanského soudního řádu. Obecným soudem fyzické osoby je soud, v jehož obvodu má bydliště, resp. v jehož obvodu se zdržuje, obecným soudem fyzické osoby, která je podnikatelem, je ve věcech vyplývajících z obchodních vztahů okresní soud, v jehož obvodu má místo podnikání, obecným soudem právnické osoby je okresní soud, v jehož obvodu má sídlo.

Zřejmě není vyloučeno použití ani ustanovení § 87 občanského soudního řádu, které ponechává žalobci možnost volby, zda podá žalobu u krajského soud uvedeného v § 85a, anebo zda zvolí podle okolností soud daný na výběr v případě, že přichází v úvahu některá z možností uvedených v § 87 písm. a) a b) občanského soudního řádu (jedná se o pracoviště žalovaného, místo, kde došlo ke skutečnosti, která zakládá právo na náhradu škody), uplatnění dalších možností příslušnosti dané na výběr, která skýtá § 87 v písm. c), e), f) a g), jsou u ochrany osobnosti vyloučeny.

3.5 Soudní prostředky ochrany osobnosti

Prostředky ochrany poskytované soudem lze, jak již bylo výše uvedeno, třídit na obecné a zvláštní (specifické).

3.5.1 Obecné prostředky ochrany osobnosti v soudním řízení

Mezi obecné prostředky ochrany řadíme následující:

- ochranu poskytovanou soudem před zahájením řízení,
- ochranu poskytovanou prostřednictvím předběžných opatření,
- ochranu poskytovanou prostřednictvím jiných žalob,
- ochranu prostřednictvím žaloby na náhradu škody.

Zabezpečení ochrany osobnosti fyzické osoby není třeba vždy řešit v soudních sporech. Je zde místo i pro uplatnění činnosti soudů před zahájením řízení podle ustanovení § 67 – 69 občanského soudního řádu, tedy smírčího řízení. Účelem tohoto předběžného řízení je uzavření smíru. Připouští-li to povaha věci, lze navrhnout u kteréhokoli soudu, který by byl věcně příslušný k rozhodování věci, aby provedl pokus o smír a, došlo-li k jeho uzavření, aby rozhodl i o jeho schválení. V případech sporů ve věcech ochrany osobnosti je věcně příslušným soudem v prvním stupni krajský soud, a tak dle ustanovení § 67, věta druhá občanského soudního řádu, může provést smírčí řízení a schválení smíru i kterýkoli okresní soud. Schválení smíru soudem nelze napadnout odvoláním, ale lze uplatnit žalobu na neplatnost smíru podle § 99 odst. 3 občanského soudního řádu, dále žalobu na obnovu řízení, popř. žalobu pro zmatečnost.

Zřejmě lze uplatnit při neoprávněném zásahu do všeobecného osobnostního práva fyzické osoby i předběžné opatření podle § 74 občanského soudního řádu. Tato otázka není zcela nesporná, ale v zásadě lze soudit, že tomu tak bude.³⁵ Tento v určitých případech vhodný a účinný prostředek občanskoprávní ochrany však bude moci být vydán soudem jen tehdy, existuje-li nebezpečí, že by výkon soudního rozhodnutí mohl být jinak později ohrožen. Soud bude v každém konkrétním případě volit takový druh předběžného opatření, které bude nejlépe odpovídat povaze a okolnostem ohrožení osobnosti fyzické osoby chráněné všeobecným osobnostním právem.

Vzhledem k okolnostem konkrétního případu může postižená fyzická osoba volit i další jiné prostředky soudní ochrany než ty uvedené v § 13 občanského zákoníku. Prostředky ochrany osobnosti jsou totiž v § 13 odst. 1 občanského zákoníku uvedeny pouze demonstrativně jak vyplývá z jazykového výkladu ustanovení, když hlavním argumentem pro tento závěr je použití příslovce „zejména“ ve znění předmětného ustanovení. Jsou proto připuštěny i žaloby s odlišným petitem – například je možné se žalobou domáhat toho, aby byla soudem konstatována pouhá nepravdivost slovního či písemného výroku, který zasahuje do práva na ochranu osobnosti žalobce, nebo je možné se domáhat určení, že bylo určitým způsobem neoprávněně zasaženo do práva na ochranu osobnosti žalobce. Soudní praxe ani nevyloučila, že určitý neoprávněný zásah do všeobecných osobnostních práv fyzické osoby může být zároveň nekalosoutěžním jednáním nebo porušením obchodního tajemství podle předpisů zákona č. 513/1991 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Důležité je, aby petity žalob

³⁵ srov. Knap K., Švestka J., Jehlička O., Pavlík P., Plecítý V. Ochrana osobnosti podle občanského práva, Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 173.

byly formulovány dostatečně přesně a určitě, tedy nevyvolávaly pochybnosti svou obecností a neurčitostí.

Jestliže neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby vznikla zároveň této osobě i škoda, náleží této osobě navíc právo domáhat se její náhrady. Vznikem majetkové i nemajetkové újmy zde tak dochází ke kumulaci nároků, přičemž uplatněním jednoho nároku není nikterak dotčena uplatnitelnost druhého. Ustanovení § 16 občanského zákoníku konstatuje, že škůdce odpovídá za škodu podle ustanovení občanského zákoníku o odpovědnosti za škodu. Obecná odpovědnost za škodu je na základě § 420 odst. 3 občanského zákoníku konstruována na principu presumovaného zavinění.

3.5.2 Zvláštní prostředky ochrany osobnosti (procesní hledisko)

Ustanovení § 13 občanského zákoníku zakotvuje třídu prostředků občanskoprávní ochrany pro případ neoprávněného zásahu do osobnosti fyzické osoby, tuto třídu nalezneme ve většině demokratických evropských občanskoprávních úpravách, byť různě formulovanou. Jedná se o právní prostředky, které nabývají v procesněprávní sféře podobu těchto občanskoprávních žalob (nároků):

- upuštění od neoprávněných zásahů (žaloba zdržovací),
- odstranění nepříznivých následků neoprávněných zásahů (žaloba odstraňovací),
- poskytnutí přiměřeného zadostiučinění (žaloba satisfakční).

Z uvedeného výčtu plyne, že se jedná o velmi různorodé prostředky ochrany. Tato různorodost je vyvolána potřebou reagovat na mnohotvárnost neoprávněných zásahů do osobnosti a zároveň úsilím vytvořit v této oblasti co nejúplnější a nejúčinnější občanskoprávní ochranu osobnosti. Prostředků lze užít nejen samostatně, je možné je i kombinovat. Ale stejně jako u obecných prostředků je i zde důležitá náležitá přesnost a určitost petitů, a to taková, aby bylo vždy zcela jasně a určitě patrné jakého prostředku občanskoprávní ochrany se žalobce v konkrétním případě domáhá.

Úspěšnost žaloby na upuštění od neoprávněných zásahů je podmíněna tím, aby neoprávněný zásah do osobnosti hodnoty dosud trval, popř. pokračoval, anebo aby existovalo konkrétní nebezpečí jeho opakování v budoucnu. Povinnost tvrzení i povinnost důkazní, jakož i břemeno

tvrzení a břemeno důkazní zatěžuje v tomto směru žalobce. Význam tohoto prostředku spočívá mimo jiné v jeho výrazné preventivní funkci.

Pokud soud vyhoví žalobě na upuštění od dalšího neoprávněného zásahu do osobnosti fyzické osoby, vysloví se, že žalovaný je povinen se těchto dalších neoprávněných zásahů zdržet. Postavení žalobce je zde navíc posíleno v tom smyslu, že může proti všem takovým dalším neoprávněným zásahům vést exekuci již na základě pravomocného výroku rozsudku.

V petitu žaloby musí být vždy určité a konkrétně vymezen jak neoprávněný zásah, tak ohrožená jednotlivá hodnota osobnosti fyzické osoby. Tento právní prostředek v sobě nezahrnuje možnost dotčené osoby domáhat se na původci, aby zároveň provedl určité konkrétní pozitivní jednání. „Je-li forma zdržení zvolená původcem neoprávněného zásahu dostatečná či nikoliv, bude vždy následně posouzeno až v rámci řízení o výkonu rozhodnutí.“³⁶

Naopak petit žaloby na odstranění nepříznivých následků neoprávněných zásahů vždy směřuje ke konkrétnímu pozitivnímu jednání původce neoprávněného zásahu. Účelem je dovést původce neoprávněného zásahu k tomu, aby v těchto případech něco konkrétně vykonal a tak obnovil stav, který existoval před neoprávněným zásahem do osobnosti fyzické osoby. Podmínkou úspěšného uplatnění této žaloby je, „... aby následky nastalého porušení osobnosti ještě trvaly, i když neoprávněný zásah sám již skončil (pominul), a dále aby bylo možno následky vzniklého porušení osobnosti fyzické osoby reálně odstranit.“³⁷

Podstata tohoto právního prostředku spočívá v tom, že je odstraněn zdroj závadných následků vyvolaný neoprávněným zásahem a je obnoven původní stav, tento prostředek má tedy tzv. restituční cíl. Obsah petitu se řídí povahou nastalého závadného stavu, proto může nabývat v konkrétních případech nejrůznějšího obsahu. I zde musí být výrok rozhodnutí soudu zcela určitý a konkrétní, to znamená, že musí vymezovat jaké konkrétně nastalé následky určitého neoprávněného zásahu do určité osobnostní hodnoty mají být odstraněny.

Obecně lze říci, že způsob odstranění následku má odpovídat obsahu, formě i rozsahu neoprávněného zásahu do určité osobnostní hodnoty s cílem obnovit stav před neoprávněným zásahem.

³⁶ Knap K., Švestka J., Jehlička O., Pavlík P., Plecítý V. Ochrana osobnosti podle občanského práva, Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 177-178.

³⁷ tamtéž, s. 178

Třetím zvláštním prostředkem ochrany osobnosti je žaloba, aby bylo postižené fyzické osobě přiznáno přiměřené zadostiučinění - tzv. satisfakce. Žaloba přichází v úvahu, stejně jako u předchozího prostředku, pouze tam, kde nepříznivý důsledek neoprávněného zásahu, tj. nemajetková újma na osobnosti fyzické osoby, již vznikl. V případě splnění stanovených podmínek je soud nejen oprávněn, nýbrž i povinen žalobě o poskytnutí přiměřeného zadostiučinění vyhovět.

Předmětem žaloby v konkrétním případě tak musí být žádost o přiznání přiměřeného zadostiučinění, tak aby soud mohl tuto žádost projednat a rozhodnout o ní. Zadostiučinění spočívá v určitém plnění, které se přiznává dotčené osobě. Může jít buď o morální nepeněžitě plnění (tzv. satisfakce nemajetková - morální - ideální) a nebo o peněžitě plnění (tzv. satisfakce majetková - v penězích).

Podstatné je, že zákon hovoří o přiměřeném zadostiučinění, tj. zadostiučinění, které je schopné s ohledem na okolnosti konkrétního případu odpovídajícím, postačujícím a zároveň účinným způsobem zmírnit nepříznivý následek neoprávněného zásahu, tedy nemajetkovou újmu vzniklou na osobnosti fyzické osoby. Častým problémem rozhodovací praxe našich soudů je, že jejich rozhodnutí o zadostiučinění nejsou vydávána v přiměřené době. Tím je často přímo ohrožena důvěra občanů ve spravedlnost, neboť zkušenosti jednoznačně ukazují, že „... i spravedlnost má svůj určitý časový rozměr.“³⁸

Za typické formy morálního zadostiučinění, které jsou v praxi využívány, lze označit například omluvu, odvolání zneuctvujícího výroku v určitém kolektivu, v místním, krajském a celostátním tisku, eventuálně na místě, kde byl zneuctvující výrok učiněn a kde s ním byla veřejnost seznámena. Dále nelze vyloučit ani konstatování výroku soudního rozhodnutí, že došlo k porušení osobnostních práv podle § 11 n. občanského zákoníku, popř. uveřejnění výroku soudního rozhodnutí na náklady žalovaného v tisku, rozhlasu či televizi.

Ustanovení § 13 odst. 2 občanského zákoníku přináší velice účinný prostředek k ochraně osobnosti, když konstatuje, že nejeví-li se postačujícím zadostiučinění morální, má fyzická osoba též právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích, a to zejména v případě, že byla ve

³⁸Knap K., Švestka J., Jehlička O., Pavlík P., Plecítý V. Ochrana osobnosti podle občanského práva, Praha: Linde Praha, a.s., 2004, s. 180.

značné míře snížena důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve společnosti ve značné míře. Přiznání zadostiučinění v penězích soudem tedy předpokládá splnění dvou zákonem kvalifikovaných podmínek - morální zadostiučinění se jeví v konkrétním případě nepostačujícím a tím již i neúčinným a zároveň neoprávněným zásahem došlo ke snížení důstojnosti fyzické osoby či její vážnosti ve společnosti ve značné míře. Tato podmínka je ovšem pouze pravidelná a nelze vyloučit, že soud při své úvaze přihlédně i k některým jiným aspektům konkrétního případu (ovšem tyto aspekty musí být svým významem a vahou srovnatelné s uvedenou podmínkou), protože podmínka je uvedena v zákoně demonstrativně. Z uvedeného plyne, že zadostiučinění v penězích plní podpůrnou funkci a neslouží v žádném případě k náhradě vzniklé škody, škoda se totiž bude řídit režimem dle § 16 občanského zákoníku.

Především v případě peněžitého zadostiučinění se musí projevit kvalifikovanost a erudice soudců, kteří o určení jeho výše rozhodují prakticky volným uvážením. Rozhodně se ale volné uvážení soudu nesmí stát nepřezkoumatelnou libovůlí soudu vymykající se jakékoliv kontrole. Soudci musí v každém jednotlivém případě vycházet z úplného skutkového stavu a v tomto rámci se opírat o zcela konkrétní a přezkoumatelná hlediska.

Otázka žaloby satisfakční je velmi rozsáhlá a určitě by bylo zajímavé ji rozvést podrobněji, avšak omezený rozsah práce mi to nedovoluje. Omezím se proto jen na otázku, zda výše peněžitého zadostiučinění odpovídá vždy neoprávněným zásahům do práva na ochranu osobnosti. Domnívám se, že soudci přisuzované částky jsou stále poněkud nízké a plně nevystihují citelnost zásahů do osobnostní sféry člověka, nemluvě o zásazích prakticky nenapravitelných.

IV. RELEVANTNÍ SOUDNÍ JUDIKATURA - ÚVAHY NAD ZÁSADNÍMI ROZHODNUTÍMI SOUDŮ

4.1 Idiot nebo nácek

Provokativní nadpis odkazuje na známé rozhodnutí ESLP v případě *Oberschlick vs Rakousko*, a je pro nás zajímavý hned z několika důvodů. ESLP se zde musel vypořádat nejenom se střetem práva na svobodu projevu (podle čl. 9 Úmluvy) s právem na ochranu osobnosti, ale především vytýčil mantinely objektivní kritiky a pravidel slušnosti. Svoboda projevu a právo vyjadřovat své názory „je obsahově omezeno právy jiných, ... vybočí-li publikovaný názor z mezí v demokratické společnosti obecně uznávaných pravidel slušnosti, ztrácí charakter korektního úsudku (zprávy, komentáře) a jako takový se zpravidla ocitá již mimo meze ústavní ochrany.“³⁹ Na to, co je a co není mimo meze ústavní ochrany nemusí být vždy snadné odpovědět, a o tom by mohl pan *Oberschlick* vyprávět.

Případ je pro českého čtenáře zajímavý i z jiného důvodu, vždyť rakouská právní tradice má tak blízko české a rozhodování rakouského soudce s respektem k pozitivnímu chápání práva, k jazykovému výkladu, bez uvážení všech souvislostí, nebylo donedávna českému soudci cizí. Dle názoru autora této práce velmi kladnou úlohu a vliv na judikaturu obecných soudů měl a má Ústavní soud ČR, který na judikaturu ESLP, a konkrétně i na případ *Oberschlick*, mnohokrát odkázel.⁴⁰

O co tedy šlo? Pan Haider, v té době zemský hejtman spolkové země Korutany, se na „mírové slavnosti“ vyjádřil v tom smyslu, že se Rakousko těší blahobytu a demokracii díky statečnosti generace vojáků, která bojovala ve 2. světové válce. Všichni vojáci, bez rozdílu, i ti v německé armádě, bojovali za mír a svobodu, proto nemůže být činěno rozdílu mezi dobrým a špatným vojákem. Pan Haider pokračoval: „...svoboda názorů, kterou přináší demokracie, dosahuje svých limitů tam, kde lidé volají po této duchovní hodnotě, kterou by však nikdy neměli, kdyby jiní neriskovali své životy pro ně, tak, že teď mohou žít ve svobodě a demokracii.“⁴¹

³⁹ Rozhodnutí ÚS sp.zn. 359/96. Publikováno na internetových stránkách www.concourt.cz, v části judikatura.

⁴⁰ Např. rozhodnutí ÚS sp.zn. 156/99. Publikováno na internetových stránkách www.concourt.cz, v části judikatura.

⁴¹ Překlad citace dle anglického znění rozhodnutí ESLP v případě *Oberschlick v. Rakousko*. Publikováno na internetových stránkách <http://cmiskp.echr.coe.int>.

Pan Oberschlick v reakci na tento projev napsal polemický (sluší se dodat, že i poněkud ironický) článek v periodiku Forum, a to pod názvem „Trottel statt Nazi“, kde mj. stručně vysvětlil proč si myslí, že je pan Haider idiot (hlupák). Důvod byl jednoduchý, pan Haider nikdy neměl čest a štěstí bojovat za třetí říši, a proto již tento fakt jej vylučuje, s většinou Rakušanů, těšit se svobodě a demokracii. Doplňme, že článek byl přetištěn i s projevem pana Haidera.

Rozhodnutí rakouských soudů nebylo prosté procesních chyb, zajímavá však byla určitě. Prvoinstanční soud - Vídeňský zemský kriminální soud - odsoudil pana Oberschlicka k placení pokuty 200 šilinků po dobu 20 dní a vyhověl žádosti pana Haidera na zabavení příslušných vydání Fóra. „Slovo Idiot bylo urážkou a mohlo být použito k ponížení, proto nemohlo jít o objektivní kritiku.“⁴² Odvolací soud sice rozsudek zmírnil a „lépe“ odůvodnil, když dovedl, že slovo Idiot bylo použito v titulku a osoba, která si nepřečetla celý článek, včetně projevu pana Haidera a vysvětlení pana Oberschlicka (jak došel k závěru, že je pan Haider idiot), si mohla toto slovo spojit pouze s osobou pana Haidera (pozn. autora: tj. nikoli s reakcí na jeho názory). Odvolací soud nicméně došel ke stejnému závěru jako první instance, tj. pan Oberschlick se dopustil urážky a jeho článek byl překročením hranic přijatelné objektivní kritiky.

ESLP došel k závěru odlišnému, v podstatě přistoupil na argumentaci pana Oberschlicka a dovedl, že případ musí být posuzován jako celek a musí být zohledněny okolnosti, za kterých byl napsán. Z těchto okolností ESLP vzal v úvahu zejména to, že projev pana Haidera byl zamýšlen jako provokativní, že se jednalo o osobu veřejného zájmu, že v článku pana Oberschlicka byl přetištěn jak projev pana Haidera, tak i závěry autora ohledně hlouposti pana Haidera. ESLP uzavřel, že článek pana Oberschlicka byl polemický, byl ale součástí politické diskuze, kterou vyvolal pan Haider svými provokativními výroky, a tudíž nešlo o svévolný osobní útok. Vliv tohoto judikátu na české právní poměry je nesporný.

⁴² Citováno podle anglického znění rozhodnutí ESLP v případě Oberschlick v. Rakousko. Publikováno na internetových stránkách <http://cmiskp.echr.coe.int>.

4.2 Za Paroubka krásnějšího aneb pravidla slušnosti v judikatuře českých soudů

Zajímavý případ začal na jaře 2005, kdy v době tradičního pálení čarodějnic Večerník Praha napadl tehdejšího předsedu vlády pana Paroubka a jeho manželku Zuzanu a uveřejnil fotografii z fotbalového zápasu, kde byl na fotce zachycen transparent s nápisem „Paroubku dnes ji můžeš upálit.“ Aby méně bystrý čtenář nepochyboval, o koho se jedná, Večerník Praha doplnil, že tou čarodějnici se myslí právě manželka pana Paroubka. Pan Paroubek se ohradil v tisku, a následně podali manželé Paroubkovi i soudní žalobu ke krajskému soudu v Českých Budějovicích, kde se domáhali svých osobnostních práv.

Žalobci se cítili dotčeni sérií článků s titulky, které nepotřebují komentáře: „Paroubkovi bez noblesy“, „Paroubkovi nemají vkus“, „To je oblek po starším bratrovi“ nebo „Co ten účes madam?“.

Předseda českobudějovického senátu, který ve věci rozhodoval, Evžen Sedlecký se vyjádřil v tom smyslu, že je nutné posoudit inkriminovaný článek s fotografiemi jako celek a také vhodnost a nutnost použití snímku z hlediska účelu článku.⁴³ Krajský soud v Českých Budějovicích rozhodnul, že se deník Šíp (nástupce deníku Večerník Praha) musí omluvit panu Paroubkovi a jeho manželce za kritiku jejich vzhledu. Rozhodnutí soudu bylo přelomové v tom, že pro informování o osobách veřejného zájmu periodickým (v daném případě bulvárním) tiskem stanovil jisté mantinely.⁴⁴

Dle mého názoru je sice nepochybné, že u článků zveřejněných v periodickém tisku „určeného pro informování nejširší veřejnosti, který v určitých případech musí – především s ohledem na rozsah jednotlivých příspěvků a čtenářský zájem – přistupovat k určitým zjednodušením....“⁴⁵, nadto u článků týkajících se osob veřejného zájmu, jsou dány širší limity přípustné kritiky než v případě odborných publikací a informací o veřejnosti neznámých osobách, nicméně to stěží může omluvit osobní a nevybíravé útoky na vzhled osoby.

⁴³ Překlad a citace podle článku „Jelínek: Soud nemůže stanovit adekvátnost zveřejněných fotografií“ publikovaném na internetových stránkách www.epravo.cz dne 13. 12. 2005.

⁴⁴ Srov. v této souvislosti rozhodnutí ESLP ve věci von Hannover vs. Německo.

⁴⁵ Rozhodnutí Ústavního soudu ČR sp.zn. 156/99. Publikováno na internetových stránkách www.concourt.cz, v části judikatura.

Zajímavý judikát se týkal i fotografie, která sama o sobě nikterak nepobuřovala, ale byla otisknuta v poněkud sporných souvislostech. Týdeník Respekt v čísle 44, ročník 1993, uveřejnil soukromou fotografii soudce Jiřího Horkého v takové grafické úpravě, že při běžném čtení článku v němž byla fotografie umístěna v souvislosti s nadpisem „Nejlepší lék na vraždu je oxasepam“ a text „Opilý násilník brutálně umlátí svou milenku“ mohla vyvolávat dojem, že nadpis a text patří právě k fotografii uvedeného soudce. Soudy tady bez zbytečných prodlev (rozsudek Krajského soudu byl ze dne 9. 11. 1995, a Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 1. 1997) dovodily neoprávněný zásah do osobnostních práv soudce Horkého a přiznaly mu náhradu nemajetkové újmy ve výši 100 000 Kč.

Ústavní soud stížnost podanou týdeníkem Respekt zamítnul⁴⁶ a „neshledal nic neústavního na názoru soudu, že forma použití, jeho rozsah i způsob, musí vždy odpovídat účelu, a dále že při každém tomto použití musí být vždy šetřena lidská důstojnost dotčené fyzické osoby ...“⁴⁷ a svým rozhodnutím opět potvrdil, že při střetu dvou ústavně zaručených práv nezbyvá obecným soudům nic jiného, než „aby s přihlédnutím k okolnostem každého případu zvážily, zda jednomu právu nebyla bezdůvodně dána přednost před právem druhým.“⁴⁸

4.3 Kdo je osobou veřejného zájmu aneb balancování mezi základními právy

Balancování mezi základními právy, se kterými se musí obecné soudy vypořádat v kauzách týkajících se ochrany osobnosti, je nad míru složité. Judikáty uvedené výše ukazují, že i naše obecné soudy dokáží rozhodovat tak, aby jejich rozhodnutí obstálo před Ústavním soudem a naopak případ von Hannover vs. Německo ukazuje, že i civilní soudy státu s rozvinutou ústavní a demokratickou tradicí a respektem k lidským právům dokáží „šlápnout vedle“.

Žadatelem dovolávajícím se u ESLP ochrany práva na respektování rodinného a soukromého života byla princezna Karolína, nejstarší dcera knížete Rainera III, dříve vládce Monaka. Žadatelka se bránila u německých soudů proti publikaci svých osobních fotografií v řadě bulvárních deníků. Na těchto fotografiích byla vyobrazena např. ve společnosti svého přítele (v restauraci), s dětmi (při nakupování), na lyžích, hrající tenis nebo v plavkách v Beach klubu.

⁴⁶ Rozhodnutí Ústavního soudu ČR sp.zn. 154/97. Publikováno na internetových stránkách www.concourt.cz, v části judikatura.

⁴⁷ tamtéž

⁴⁸ tamtéž

Důležité pro posuzování případu bylo, je-li princezna Karolína osobou veřejného zájmu, a pokud ano, zda existují a jaká existují kritéria pro vymezení hranic soukromého a rodinného života u osob veřejného zájmu. Doplňme, že ač je princezna členkou vládnoucí rodiny státu Monako, nevykonává v Monaku žádné státní nebo oficiální funkce, byť se angažuje v řadě charitativních a kulturních nadací.

Žadatelka absolvovala před německými soudy doslova právní bitvu, z řady soudních rozhodnutí zmiňme jen ty nejdůležitější. Prvoinstanční Zemský soud v Hamburku konstatoval, že distribuce časopisů v Německu musí být žadatelkou, jako příkladem osoby veřejně známé *par excellence*, tolerována. Žadatelka podle tohoto soudu nebyla schopna prokázat legitimní zájem, který by ospravedlňoval soudní příkaz proti další publikaci. Podle Zemského soudu bylo nutné vzít v úvahu, že všechny fotografie byly pořízeny na veřejných místech.

Hamburský odvolací soud odvolání nevyhověl s tím, že žadatelka je osobou veřejně známou, a proto musí tolerovat publikaci svých fotografií, a to i bez jejího výslovného souhlasu. Pozoruhodná věta z judikátu zní „Ačkoliv neustálé pronásledování fotografy činí denní život žadatelky těžkým, toto vyplývá z legitimní potřeby zajištění informovanosti široké veřejnosti.“⁴⁹

Německý federální soud ve svém rozsudku ze dne 19. 12. 1995 přece jen žadatelce částečně vyhověl, když soudním příkazem zakázal další publikaci snímků zobrazující žadatelku s přítelem v restauraci, s tím, že tyto fotografie zasahují do práva žadatelky na ochranu jejího soukromého života. Federální soud posunul hranice soukromého života dále „od dveří domu“ a dovedl, že i osoby veřejného zájmu mají právo na ochranu soukromého života nejen doma, ale i na odloučených místech – „pryč od očí veřejnosti“, jako např. v pronajatých místech, restauracích atp. V ostatním odvolání žadatelky zamítnul s tím, že veřejnost má legitimní zájem na tom vědět, kde žadatelka pobývá a jak se chová na veřejnosti (sic!).

Německý spolkový ústavní dvůr byl k princezně ještě „vstřícnější“. Konstatoval, že kritéria stanovená federálním soudem jsou příliš úzká na to, aby žadatelčin soukromý život byl chráněn. Spolkový ústavní dvůr vzal v úvahu, že účelem pořízených fotografií bylo pouze a jen zajistit zábavu veřejnosti, nikoli ji informovat, proto právo kontrolovat použití snímků ze soukromého

⁴⁹ Překlad a citace podle anglického znění rozhodnutí ESLP v případě Hannover vs. Německo. Publikováno na internetových stránkách <http://cmiskp.echr.coe.int>.

života převažuje nad svobodou tisku (slova). Bylo vyhověno žadatelce ohledně zákazu dalšího šíření fotografií, na kterých byla vyfocena se svými dětmi, v ostatním žadatelce nevyhověl.

ESLP nejdříve konstatoval, že čl. 8 Úmluvy nechrání jednotlivce jen proti zásahům veřejných orgánů, ale také stanoví povinnost státu zajistit účinnou ochranu soukromého a rodinného života svých občanů. ESLP zdůraznil, že musí být zajištěna spravedlivá hranice mezi soutěžícími zájmy jednotlivce a společnosti jako celku. Soud zdůraznil potřebu chránit svobodu slova a úlohu tisku, kterou hraje ve společnosti. Svoboda projevu (slova) znamená i právo publikovat fotografie. Tisk však nesmí překročit jisté hranice. Soud celkem jasně uvedl, že šíření fotek princezny Karolíny nemělo nic společného s šířením slova (myšlenek), ale naopak fotky obsahovaly velmi osobní až intimní informace o žadatelce. Soud vzal v úvahu postavení žadatelky v knížecí rodině, skutečnost, že žádost žadatelky směřovala jen proti publikacím osobních fotografií. ESLP dovedl, že právo na ochranu soukromého a rodinného života má každá lidská bytost, včetně osob veřejného zájmu. ESLP nesouhlasil, že žadatelka je osobou veřejného zájmu *par excellence*, s tím, že tento výraz je vhodný pro osobu politika ve výkonu funkce. Definice německých soudů není aplikovatelná na „soukromé“ individuum, jakým je i žadatelka, u níž byl zájem na informování široké veřejnosti dovozen pouze na základě její příslušnosti k vládnoucí rodině. ESLP konstatoval, že osoby „absolutního“ i „relativního“ veřejného zájmu mají právo vědět, v jaké sféře se jim dostává soukromí a naopak v jaké sféře musí očekávat zásahy ze strany tisku, zejména bulvárního.

ESLP zcela jasně, a v protikladu k německým soudům, uzavřel, že veřejnost nemá žádný legitimní zájem vědět, kde je žadatelka a jak se chová ve svém osobním životě, a to ani tehdy pokud se objeví na místech, která nemohou být vždy popsána jako vyloučená. Na uvedené úvaze ESLP nic neměnil fakt, že je princezna Karolína veřejnosti fakticky známa.⁵⁰

Rozhodnutí ESLP ve věci Hannover vs. Německo je tedy důležité a přelomové v tom, že stanovilo hranice ochrany soukromí i u osob veřejného zájmu, rozlišilo osobu veřejného zájmu od osoby veřejnosti známé a také posunulo ochranu hranice soukromí dál od „dveří domu“. Tzn. že ochrany soukromí se může dovolávat osoba i v restauraci, na lyžích nebo plovárně (movitější popř. i v Monte Carlo Beach Club). ESLP znovu zdůraznil, že stát nesmí zasahovat do soukromí občanů, to ale neznamená jeho pasivitu, naopak musí aktivně jednat, aby soukromý

⁵⁰ Rozhodnutí ESLP v případě Hannover vs. Německo. Publikováno na internetových stránkách <http://cmiskp.echr.coe.int>.

a rodinný život občanů účinně chránil. A co víc, ESLP poskytnul i jasnější vodítko, kterým se může řídit každý civilní soud: rozhodující fakt při vyvažování konkurujících si práv ochrany soukromého života a svobodě projevu by měl spočívat v tom, zda publikované fotografie a články mohou mít nějaký přínos pro veřejnou rozpravu, pro veřejný zájem.

Dle mého názoru kritéria vymezené ESLP mohou vnést více jistoty a učinit hranice mezi právem na soukromí a svobodou slova, když ne zřetelné, což je z povahy věci stejně vyloučeno, tak alespoň předvídatelné a v konkrétním případě určitelné. S ohledem na tento judikát je třeba ocenit rozhodnutí Krajského soudu ve věci Paroubek, kde skutečně neshledávám pro veřejnou rozpravu přínos v zesměšňování manželky pana Paroubka, která se v politickém životě ani aktivně neangažuje. Stejnou optikou bude nutno nahlížet i na fotografie paní Petry Buzkové z její dovolené v Chorvatsku.

Rozhodování soudů ohledně soukromého života politiků, nebo přesněji osob veřejného zájmu, však zůstane i do budoucna mimořádně těžké. Např. má veřejnost právo vědět, zda ministerský předseda podvádí svou ženu nebo je to již sféra ryze soukromá? S ohledem na judikát ESLP ve věci Hannover vs. Německo, jakož i s ohledem na judikaturu Ústavního soudu, bychom zřejmě došli k závěru, že na tyto informace veřejnost právo má, pokud ovšem nevybočí z mezí pravidel slušnosti. Tzn. žádné skandální fotografie, ale prostá informace o rodinných poměrech politika. Je v této souvislosti příznačné, že se pan Topolánek, toho času předseda vlády ČR, vyjádřil v reakci na zájem médií o jeho rodinnou situaci takto: „Já sám jsem veřejnou osobou, tudíž s něčím podobným musím, ač nerad, počítat...Žádám také novináře, aby respektovali nejen moje právo na soukromí, ale zejména soukromí mých blízkých.“⁵¹

K osobě veřejného zájmu se vyjádřil ve svém rozhodnutí sp. zn. 30 Cdo 2796/2005 Nejvyšší soud, který tuto kategorii poněkud rozšířil: „Do této oblasti nepochybně mohou spadat např. i obchodní i jiné kontakty osob, které se nominálně neřadí mezi politiky, s osobami, které se v politice oficiálně angažují.“⁵² Naopak dovolatel, o kterého se tisk zajímal v souvislosti s uvažovanou cestou předsedy vlády do USA, zdůrazňoval, že nikdy nezastával jakoukoli veřejnou funkci či funkci v politické straně a nepovažoval se proto za osobu veřejnou. Citovaným rozhodnutím se ale Nejvyšší soud, a před ním Městský soud v Praze, jistě nedostal do rozporu s judikaturou ESLP, naopak. Informace o tom, kdo se podílí na přípravě zahraniční

⁵¹ Prohlášení předsedy vlády Mirka Topolánka, zveřejněné v Lidových novinách, ze dne 6. 1. 2007, str. 2.

⁵² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 30 Cdo 2796/2005 ze dne 31. 8. 2006. Publikované na internetové adrese www.nsoud.cz.

cesty předsedy vlády, popř. kdo se podílí na sponzorských darech, volební kampani apod. mohou přispět k veřejné diskuzi a jsou podle mého názoru oprávněně předmětem veřejného zájmu.

4.4 Kdo si počká ten se dočká, aneb omluva pod 10 lety

Zabezpečení ochrany všeobecného osobnostního práva je úkolem obecných soudů, kauzy které soudy posuzují jsou složité a nalezení práva tak není vůbec jednoduché. Nicméně nejde o soudy, ale o občany dovolávající se svých základních práv.

Pokud není žalobce právě „profesionální sudič“, představuje pro něj soudní anabáze, ve které leží důkazní břemeno a břemeno tvrzení na něm, náročnou psychickou a finanční zátěž (nejde tu o poměrně nízký soudní poplatek, ale spíše o náklady právního zastoupení aj.). Postavení běžného občana, dovolávajícího se své cti u civilního soudu, je ve srovnání se zpravidla silnějším žalovaným periodikem složité. Je otázkou, zda můžeme mluvit o skutečné rovnosti zbraní. Problém představuje i to, že rozsudek, resp. zveřejnění omluvy na základě takového rozsudku, po mnoha letech od zásahu do soukromí, postrádá smysl. Praxe, kdy soudy přiznávají nízké finanční náhrady a omluvy jsou zveřejňovány po mnoha letech, neposiluje důvěru v právo a v demokratický právní stát.

Rozsudek Ústavního soudu ČR sp. zn. ÚS 581/99 potvrzuje, že kontrola ústavnosti a ochrana základních práv a svobod je ze strany Ústavního soudu ČR poněkud důslednější, a byli to ústavní soudci, kteří v dále popsaném případě napravovali zjevný formalismus obecných soudů.⁵³ Civilní soudy naplnily literu zákona jen formálně, během projednávání případu se vytratila spravedlnost. Stěžovatelka podala dne 29. 1. 1991 žalobu, kterou se domáhala ochrany osobnosti v tom směru, že požadovala po žalovaných uveřejnění omluvy v Moravskoslezském deníku a finanční satisfakci ve výši 30 000,- Kč. Protože v žalobou napadeném článku byla stěžovatelka označena jako necharakterní, se špatnými lidskými vlastnostmi, Okresní soud v Ostravě provedl důkladné znalecké prokazování jejích charakterových vlastností a nakonec dne 16. 11. 1998 vynesl slavnostně rozsudek. Žalovaným byla uložena povinnost zaslat stěžovatelce omluvný dopis, nikoli jej však zveřejnit, neboť Moravskoslezský deník v mezidobí

⁵³ Sluší se poznamenat, že Ústavní soud je dle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ústavnosti, nicméně jsou to obecné soudy, které mají zákonem stanoveným způsobem poskytovat ochranu právům (čl. 90 Ústavy).

zanikl, návrh na finanční satisfakci soud zamítnul a žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení.

Stěžovatelka podala odvolání ke Krajskému soudu s odůvodněním, že odstranění následků zásahu není fakticky možné, a to jednak vzhledem k zániku předmětného periodika a dále s ohledem na časový odstup. Pouhou osobní omluvu považovala stěžovatelka za nedostačující. Krajský soud v Ostravě odvolání stěžovatelky zamítnul. „Své rozhodnutí odůvodnil...odvolací soud tím, že žádný z účastníků nezpochyboval skutkový stav zjištěný prvoinstančním soudem a nenavrhoval provedení žádných důkazů,... a odvolací soud tedy neměl jinou možnost než vycházet z tohoto skutkového stavu a prvoinstančním soudem prokázané míry snížení důstojnosti a vážnosti stěžovatelky.“⁵⁴ Ústavní soud odkázal Krajský soud v Ostravě na § 213 o.s.ř. s tím, že odvolací soud není vázán skutkovým stavem, jak jej zjistil soud prvního stupně a použil jej, a že „nezávislost rozhodování obecných soudů je ohraničena povinností svá rozhodnutí odůvodnit.“⁵⁵ Ústavní soud pak dovedl, že s ohledem na zánik periodika je primární způsob zadostiučinění v době rozhodování soudu natolik oslaben (tj. forma osobního dopisu namísto uveřejnění omluvy v periodiku), že svým způsobem pozbývá funkce. Ústavní soud vyzval v posuzovaném případě obecné soudy k pečlivému posouzení přiznání finančního zadostiučinění. Po deseti letech soudního projednávání dostala žalobkyně za pravdu a Ústavní soud rozhodnutí krajského soudu zrušil.

4.5 Anonymizace

Při studiu judikátů jsem narazil na problém, který bychom mohli pojmenovat „anonymizace v soudních rozhodnutích“. Souvisí s tím, zda považovat jméno a příjmení, resp. jiný údaj, který umožňuje identifikaci osoby, za údaj osobní, a pokud ano, je třeba odpovědět na otázku, je-li tento údaj chráněn soudy dostatečně.

Definici osobního údaje obsahuje § 4 písm. a) zákona o ochraně osobních údajů, osobní údaj je pak chráněn podle citovaného zákona (ledaže by osobní údaj byl obsažen v projevu osobní povahy, pak by bylo moci dovolávat se ochrany osobnostních práv). Podle upřesňujícího stanoviska ÚOOÚ „pokud fyzická osoba může být přímo ze shromážděných údajů nebo na

⁵⁴ Rozhodnutí Ústavního soudu ČR sp.zn. 581/99 Publikováno na internetových stránkách www.concourt.cz, v části judikatura.

⁵⁵ tamtéž

jejich základě jiným způsobem identifikována, pak tyto údaje jsou údaji osobními. Znakem osobního údaje tedy je, že vypovídá o subjektu údajů, který nelze zaměnit s jiným subjektem údajů.⁵⁶ Ochrana osobních údajů má být zabezpečena anonymizací.

Anonymizace má však smysl, jestliže znemožňuje identifikaci subjektu údajů⁵⁷. Nicméně soudy přistupují k anonymizaci poněkud nedůsledně, tak např. z rozhodnutí ÚS 154/97 se čtenář dozví, že fotografie JUDr. J. H., je fotografií soudce JUDr. Jiřího Horkého, z rozhodnutí ÚS 156/99 není složité vyčíst, že stěžovatel P.D. je příjmením Dudešek, a z rozhodnutí ÚS 564/98 není problém dovodit, že ve věci ústavní stížnosti se za Mgr. S. D., prozatímním ředitelem Bezpečnostní a informační služby, skrývá pan Mgr. Stanislav Devátý. Je tedy otázkou jaký má taková anonymizace smysl? Resp. neměly by soudy rozhodující o právech na ochranu osobnosti důsledně chránit i osobní data osob, o jejichž právech rozhodují?

Nicméně zůstává zajímavou skutečností, že např. ESLP svá rozhodnutí neanonymizuje.

⁵⁶ Stanovisko ÚOOÚ č. 1, dostupné na www.uoou.cz.

⁵⁷ Shodně i shora citované stanovisko ÚOOÚ.

ZÁVĚR

V práci jsem se pokusil, doufám, že alespoň zčásti úspěšně, nastínit v základních rysech právní úpravu ochrany osobnosti v českém právním řádu. Velká pozornost byla v práci věnována i hmotně-právní úpravě, tato skutečnost je však důsledkem úzké provázanosti hmotněprávní a procesněprávní úpravy (to je zřetelné zvláště v tiskovém zákoně a zákoně o televizním vysílání). Považoval jsem také za nutné, vzhledem ke komplexnosti tématu, nastínit i jiné prostředky ochrany všeobecných osobnostních práv.

Hlavní těžiště a přínos své práce spatřuji v polemickém přístupu k jednotlivým soudním rozhodnutím a k nalézání skutečného obsahu práva na ochranu osobnosti. Některé názory v práci vyslovené byly nepochybně kontroverzní či kritické, přesto už jen fakt, že byly formulovány, mi umožnil hlouběji proniknout do problematiky práva na ochranu osobnosti a pochopit téma v celém jeho rozsahu a souvislostech. To, co mi připadalo zpočátku, ve vztahu k uvedenému tématu, příliš abstraktní, těžko uchopitelné, přespříliš podrobné, se jeví s odstupem času jako velmi zajímavé a nabývající značně konkrétních podob (viz v práci citovaná, ale i v práci nepoužitá soudní rozhodnutí, se kterými jsem se seznámil). To co bylo pro mě dříve jen zmínka v komentáři, je teď něčím, co by samo vydalo na diplomovou práci.

Mnohé otázky související s ochranou osobnosti v této práci zůstaly nastíněny, hlouběji neprozkoumány, ale to nebylo vzhledem k tématu a rozsahu práce možné (např. velice aktuální otázky ochrany osobnosti v zdravotnickém právu, u nás problematika lustrací, zpřístupňování svazků bývalé Státní bezpečnosti a jejich dopady do osobního života jednotlivce, otázka ochrany osobnosti na internetu apod.).

Došel jsem také k závěru, že by se občané měli aktivně dovolávat svých osobnostních práv, neměli by se bát být první a bránit svoji čest a nerezignovat. Ve věcech ochrany cti, rodinného života, dobrého jména je na prvním místě právě ona lidská stránka věci a až na druhém ekonomický dopad do majetkové sféry jednotlivce (např. velmi inspirativní je v tomto smyslu rozhodnutí případ Oberschlick).

Velkou výzvou a úkolem pro soudy je zajistit adekvátní ochranu osobnostních práv v konkrétních případech. Občanům musí být i v praktické rovině zabezpečeno, že se svých osobnostních práv, a nejen těch, mohou domoci v přiměřené době u soudů nezávislých

a nestranných, u soudců kvalifikovaných a posuzujících souzené otázky nanejvýš citlivě a lidsky. Ochrana osobnosti by neměla být jen ústavně-právní deklarací zákonodárce, ale naopak by měla být konkretizována v zákonech a v jednotlivých případech potom naplňována soudy a soudci.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

1. *Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol.* Občanský soudní řád. Komentář. I.díl. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006.
ISBN 80-7179-378-7
2. *Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol.* Občanský soudní řád. Komentář. II.díl. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006.
ISBN 80-7179-378-7
3. *Doležilek J.* Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. Praha: ASPI, a.s., 2002.
ISBN 80-86395-38-6
4. *Knap K., Švestka J., Jehlička O., Pavlík P., Plecítý V.* Ochrana osobnosti podle občanského práva, Praha: Linde Praha, a.s., 2004.
ISBN 80-7201-484-6
5. *Knap K., Švestka J.* Ochrana osobnosti podle československého občanského práva, Praha: Panorama, 1989.
ISBN 80-7038-014-4
6. *Knapp, V.* Teorie práva. Praha: C.H.Beck, 1995.
ISBN 80-7179-028-1
7. *Knappová M., Švestka J. a kol.* Občanské právo hmotné. Svazek I., Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2002.
ISBN 80-86395-28-6
8. *Pelikánová, I.* Obchodní právo. I. díl, Praha: ASPI, a.s., 2005.
ISBN 80-7357-062-9
9. *Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J. a kol.* Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006.
ISBN 80-7179-486-4
10. *Winterová A. . a kol.* Civilní právo procesní. Praha: Linde Praha, a.s., 2002.
ISBN 80-7201-345-9
11. Právní rozhledy 11/2005. K nepřiměřené formě omluvy za zásah do práva na ochranu osobnosti.
ISSN 1210-6410
12. Právní rozhledy 12/2005. Úmrtí člena rodiny a ochrana osobnosti. Praha: C.H.Beck, 2005.
ISSN 1210-6410
13. Právní rozhledy 22/2005. Ochrana osobnosti, ústavní principy a mezinárodní smlouvy o lidských právech. Praha: C.H.Beck, 2005.
ISSN 1210-6410

14. *Dvořák J., Macková A.* K některým aktuálním otázkám ochrany osobnostních práv fyzické osoby. Praha: Všehrd on-line časopis, 2006.
<http://www.vsehrd.info/node/view/43>
15. Judikatura Ústavního soudu
<http://www.concourt.cz/>
16. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva
<http://cmiskp.echr.coe.int>
17. Judikatura Nejvyššího soudu ČR
<http://www.nsoud.cz/>